

Branko Tošović

Hrvatska tumačenja funkcionalnostilističkoga raslojavanja jezika

U radu se analiziraju hrvatska tumačenja teoretskih i praktičnih pitanja funkcionalnostilskoga raslojavanja jezika (korpus obuhvaća oko 300 radova, od kojih se njih 218 navodi u popisu literature). Prvi dio posvećen je istraživanjima globalne diferencijacije, drugi ispitivanjima funkcionalnostilskoga raslojavanja, a treći proučavanju pojedinih funkcionalnih stilova, podstilova, međustilova, kompleksa i žanrova.

Ključne riječi: stil, funkcionalni stil, diferencijacija jezika.

0. Kao lingvistički fenomen funkcionalnostilska diferencijacija jezika (FS-diferencijacija) obuhvaća sljedeća pitanja: FS-raslojavanje u sustavu opće raslojenosti jezika, priroda FS-raslojavanja, tipologija funkcionalnostilskih vrsta, funkcionalni stilovi (F-stilovi) kao globalne cjeline, F-stilovi kao stratifikacijske strukture (fonet-sko-fonološke, leksičko-semantičke, morfološke, sintaktičke). Hrvatska stilistika, kao i čitava južnoslavenska, tek je u posljednjim dvama desetljećima iskazala jače zanimanje za funkcionalnostilske probleme. U njoj je dugo dominirao tradicionalan pristup proučavanju stilističkih problema pa je bilo malo temeljitijih i širih analiza F-stilova. Izraženije zanimanje za FS-raslojavanje jezika i za F-stilove, koje se zapaža u posljednje vrijeme, nagovještava značajan iskorak u stilističkim istraživanjima.

1. Proučavanje globalne diferencijacije jezika dosta je skromno zastupljeno u hrvatskoj lingvistici. Jednu od osnova za takvo tumačenje, bez šire razrade, daje Dubravko Škiljan. [187: 37-46] On ističe nekoliko bitnih momenata. Prvo, jezična raznolikost je toliko velika i raznorodna da ju je vrlo teško opisati. Drugo, ta se raznolikost ne može negirati. Treće, kompliciranost raznolikosti jezika utjecala je na to da je lingvistika u njezina istraživanja nerado ulazila, „lingvistika se u njih nerado upuštala“, ona ih je, čak i u onim relativno jasnim primjerima kao što su kulturna i obična višeznačnost, ostavljala na marginama svojih analiza. [187: 40] Škiljan ukazuje na uzroke, posljedice i modalitete raznolikosti te ističe dvije misli. Postoje različiti oblici raznolikosti: višjezičnost, višedijalektalnost („višeidiolektalnost“), govoreno i pisano ostvarivanje jezika. Raznolikost jezičnih upotreba nerijetko uvjetuje raznolikost jezičnih sistema i sama je njom uvjetovana, odnosno raznolikost jezičnih upotreba

proizilazi iz raznolikosti jezičnih sustava. [187: 37-38] On dodaje da su sve govorne produkcije, sve upotrebe nekoga jezika nužno u skladu sa sustavom toga jezika ili mu uopće ne pripadaju. Autor podsjeća na stav De Saussurea i većine strukturalista da je upotreba jezika, sa svim svojim nesavršenostima, uvijek na stanovit način nepoželjna agresija na idealno stanje proučavanja sustava. [187: 43] S druge strane, sociolingvisti (a i neki „tradicionalni“ lingvisti) smatraju da raznolikost jezičnih upotreba ovisi o raznolikosti izvanlingvističkih, ponajprije sociološki definiranih situacija. Analize raznolikosti jezičnih upotreba predstavljaju kvalitativno značajan korak naprijed u lingvističkim izučavanjima. [187: 46] Pri tomu se „(...) naslujuću posve nove perspektive: jezik i govor vraćaju se iz idealno zacrtanog svijeta nepomičnih struktura u realan i nasavršen, ali zato mnogo ljudskiji, čovjekov svijet.“ [187: 46] U drugom radu Škiljan dublje ulazi u problem raslojavanja jezika. [188: 132-156] I ovdje autor počinje s konstatacijom o beskonačnosti jezičnih varijacija. Škiljan razlikuje dvije vrste raznolikosti, horizontalnu i vertikalnu. Prva obuhvaća raslojavanje u prostoru, druga u socijumu. Najmanjom jedinicom u objema diferencijacijama smatra idolekt. Kao jedinicu „vjerojatno najosnovnije razine“ u skupu jezične raznolikosti izdvaja jezik, i to u smislu pojedinačnoga jezičnog sustava. Autor zatim daje kraću analizu konkretnih oblika horizontalne i vertikalne diferencijacije.

2. Problem raslojavanja jezika posredno analizira Dalibor Brozović u tumačenju standardnoga jezika. [33] Njegov polazni pojam je idiom, organski i neorganski. Organski idiomi nastaju u okvirima konkretne etničke zajednice i zadovoljavaju samo njene vlastite komunikativne i ekspresivne potrebe. [33: 10-11] „U skladu s tim opisom organskim bismo idiomom mogli smatrati samo govor jedne socijalno čvrste, etnički homogene (bez obzira na genezu), zatvorene i definirane zajednice, s određenom civilizacijom fizionomijom, dakle govor konkretnog sela ili skupine uže povezanih sela odnosno zaselaka, ili govor kojeg plemena odnosno roda i sl., ali uvijek samo na najnižim razvojnim stupnjevima društva.“ [33: 11] Na višoj razini javlja se potreba za idiomima koji će biti jezični instrumenti autonomne civilizacijske nadgradnje. Tako organski idiomi daju materijal za izgrađivanje novih, neorganskih idioma, s tim što organski nastavljaju živjeti paralelno sa njima, odnosno organski idiomi svugdje koegzistiraju s nadređenim neorganskim. „Neorganski idiom u najkarakterističnijem vidu jest bilo koji standardni jezik (...) Osim standardnih jezika neorganskim idiomima moramo smatrati i hijerarhijski niže fenomene iste kategorije, npr. razgovorni jezik (općenacionalni ili regionalni, odnosno zonalni kada se upotreba proteže preko važnijih lingvističkih granica), žargon, interdijalekt i sl.“ [33: 12] Drugi važan pojam o kojem govori D. Brozović jest dijasistem. Mjesni govor kao konkretan organski idiom predstavlja sistem, a organski idiomi višega ranga apstraktnosti dijasistem.

3. U nekoliko drugih radova uglavnom se dotiče pitanje sveukupnoga raslojavanja jezika. Manji prilog analizi jezičnih varijeteta dolazi iz pera Marina Andrijaševića. [1: 33-37] Rad je napisan u vezi s problemima učenja stranih jezika i naslanja se na

ramišljanja D. Škiljana. Marina Katnić-Bakaršić preuzima Radovanovićevo izdvajanje osnovnih tipova raslojavanja jezika: socijalnoga, teritorijalnoga, individualnoga i funkcionalnostilskoga. [94: 57] O opoziciji govorene i pisane komunikacije pisala je Mirna Velčić koja ističe da treba razlikovati pisani jezik (izraz, stil ili kod) od govorenoga jezika (izraza, stila ili koda), da je odnos pisane i govorne komunikacije bitno dijakronički, tj. da pisani jezik evoluirao iz govora. [209: 19] Autorica smatra da nije opravdano govoriti o pisanom i govornom jeziku, izrazu ili stilu, već o pisanim i govorenim oblicima upotrebe. [209: 23]

4. Hrvatski lingvisti su na različit način tumačili funkcionalnostilsku diferencijaciju. Takva istraživanja obuhvaćaju sljedeće tematske cjeline: stil uopće i FS posebno, teorijski aspekti FS-razgradnje, FS-diferencijacija hrvatskoga jezika, F-stilovi, podstilovi i žanrovi hrvatskoga jezika.

5. Pojam stila je bio predmet izražene pozornosti hrvatskih stilističara i jezikoslovaca. Prvu značajniju definiciju ostavio je Tomo Maretić. On polazi od najelementarnijega određenja – stil je način izricanja misli što zatim proširuje: stil je način pismenoga izricanja misli, stil je dobar način pismenoga izricanja misli, stil je dobar način pismenoga izricanja misli u prozi. [118: 575] Tumačenje je potpuno u duhu normativističke stilistike. Za Anticu Antoša stil je način (vid i kvalitet) na koji se jezičnim izrazom služi, s jedne strane, zajednica, a, s druge, pojedinac. [3: 10] Krunoslav Pranjić smatra da stil nije ništa drugo nego izbor, izbor izražajnih sredstava, izbor kao ukupnost svih izražajnih sredstava. [141: 6] Stjepan Babić ovaj pojam definira kao način iskazivanja u pojedinim područjima jezične prakse koji proizlazi iz izbora jezičnih sredstava, riječi, oblika i konstrukcija općega jezika. [4: 250] Ponešto o stilovima može se naći u radovima posvećenim užim ili širim stilističkim pitanjima, a također lingvističkim problemima. [37], [150], [203] O stilovima pišu i drugi lingvisti i stilističari, ali gotovo se uvijek radi o usputnim napomenama.

6. Što se tiče samih F-stilova, postoji niz radova u kojima se oni razmatraju. Jedan od prvih predstavlja knjiga Krunoslava Pranjića *Jezik i književno djelo*, posebno poglavlje *Suvremeni književni jezik – stvarnost različitih stilova*. [141] Pranjić ne ulazi u šire tumačenje FS-diferencijacije jezika, već govori o tom koji stilovi postoje. „Krunoslav je Pranjić (da počnemo njegovim stilom) prvi u nas posegnuo za tipologijom funkcionalnih stilova standardnoga (on će reći književnoga, ali i standardnoga) jezika. Za njega su oni *conditio sine qua non* standardnoga jezika općenito, pa onda i hrvatskoga standardnog jezika. Po njemu pojam »književni jezik« (u smislu standardnoga jezika) »ne obuhvaća jedinstvenu i jednorodnu, a ponajmanje ne pravolinijsku jezičnu stvarnost.« »On postoji tek kao realizacija svojih različitih ogranka, svojih različitih upotreba, postoji kao stvarnost različitih stilova.« Kako su vidovi upotrebe jezičnih sredstava različiti, načini na koje se crpu jezična bogatstva mnogoliki, a ciljevi raznovrsni«, kaže dalje, »tako se i može govoriti o različitim stilovima u jeziku.« Za njega su to razgovorni, znanstveni, administrativni, književnoumjetnički,

publicistički i znanstveno-popularni stil. Kako vidimo, njegova se tipologija ne razlikuje mnogo od suvremene tipologije funkcionalnih stilova. I njihovo se tumačenje u biti podudara s njihovim suvremenim tumačenjem. To je tumačenje razgovornoga i znanstveno-popularnoga stila vrlo kratko, znanstvenoga, administrativnoga i publicističkoga nešto dulje, a književnoumjetničkoga najdulje. Zapravo je književnoumjetničkomu stilu Pranjić posvetio čitav svoj radni vijek.“ [165: 39-40]

7. Posebnu pozornost zaslužuju radovi u kojima se razmatraju opći aspekti FS-raslojavanja jezika. Prilog takvomu širemu tumačenju dao je Ljudevit Jonke kraćim tekstom pod naslovom *Kompleksnost književnog jezika*. [86: 13-14] Autor ukazuje na to da književni jezik nije jedinstvena kategorija za koju bi vrijedili jedinstveni i uvijek apsolutni kriteriji. Iako Lj. Jonke pod kompleksnošću književnoga jezika ima u vidu FS-raslojenost, on ne upotrebljava ovaj izraz. Ali zato potencira bitan diferencijalni faktor – funkciju. Govoreći o književnom jeziku on ističe: „(...) prema različitim funkcijama različite su mu i neke osobine. A te osobine treba svakako uvažavati, poštovati. I da kažem sasvim jasno i određeno: drugačiji su zadaci npr. novinarskog jezika, a drugačiji naučnog i pjesničkog jezika, pa su se nužno i prema tim zadacima razvili neki specifični elementi i jednog i drugog i trećeg ogranka književnog jezika.“ [86: 13-14] U nastavku se daju osnovna obilježja tih ogranka, odnosno jezika – radnoga ili poslovnoga jezika, znanstvenoga jezika i jezika beletristike: „Jeziku sporazumijevanja značajna je osobina težnja za jasnim i određenim izražavanjem, a radnome ili poslovnom jeziku ta se težnja već pretvorila u imanentno obilježje, pa kazujemo da je određenost izražaja osnovno obilježje toga ogranka književnog jezika. Ta određenost prerasla je u naučnom jeziku u tačnost i preciznost kao osnovno obilježje toga značajnog izražaja. Za književni jezik kao jezik beletristike karakteristična je njegova diferenciranost, složenost i raznorodnost, afektivnost i težnja za ljepotom, a pjesnički poetski jezik po istraživanjima nekih esteta i lingvista tako je samosvojan ogranak književnog jezika da mu je norma književnog jezika samo pozadina na kojoj se projicira struktura pjesničkog djela. U tom smislu treba i shvatiti velike slobode toga ogranka književnog jezika.“ [86: 14] Sasvim je jasno da će u poslovnom i znanstvenom jeziku prevladavati aspekt logike, a u jeziku književnosti, poezije, pa i priopćavanja aspekt afekta. „Sve se to dakako odražava na konfiguraciju takva književnog jezika, različna funkcija traži u izvjesnom smislu i različit izraz, osobito u sintaksičkom i stilističkom pogledu.“ [86: 14]

8. U Simeonovu rječniku daje se tumačenje F-stilova prema njihovoj dominantnoj funkciji: „(...) stilovi, diferencirani prema glavnim funkcijama jezika – sporazumijevanja, saopćavanja i djelovanja – i klasificirani na sljedeći način: znanstveni stil – funkcija saopćavanja, stil svakodnevno-životni – funkcija općenja, sporazumijevanja, običajno-poslovni stil – funkcija saopćavanja, oficijelno-dokumentarni stil – funkcija saopćavanja, publicistički stil – funkcija djelovanja, umjetničko-beletristički stil – funkcija djelovanja.“ [168: 513-514]

9. Detaljnije objašnjenje prirode funkcionalnih stilova nudi serija članaka Josipa Silića. [158] - [164] Jedan od njih nosi naslov *Polifunkcionalnost hrvatskoga standardnog jezika*. [157] U njem se na početku tumači osnovna razlika između hrvatskoga jezika kao sustava, hrvatskoga standardnoga jezika, hrvatskoga književnoga jezika i jezika hrvatske književnosti. Po autorovu mišljenju hrvatski jezik kao sustav podliježe lingvističkim (jezičnim) zakonitostima, hrvatski standardni jezik sociolingvističkim (društveno-jezičnim), hrvatski književni jezik također sociolingvističkim (društveno-jezičnim), a jezik hrvatske književnosti literarno-lingvističkim (književno-jezičnim). [157: 244] Za Silića je hrvatski standardni jezik jezik hrvatske polifunkcionalne javne komunikacije. „Na jedan naime način hrvatski standardni jezik funkcionira u znanosti, na drugi u uredu, na treći u novinama, na radiju i televiziji, na četvrti u književnosti i na peti u svakodnevnom razgovoru.“ Zakonitosti u funkcioniranju tih stilova nisu iste: „Ako standardni jezik u jednome funkcionalnom stilu funkcionira ovako, u drugom onako, onda to znači da su njegove zakonitosti u jednome funkcionalnome stilu ovakve, u drugome onakve, tj. da svaki funkcionalni stil ima svoje zakonitosti.“ [157: 245] Autor daje kraću analizu vrлина i nedostataka funkcionalnoga stila te govori o narušavanju i pogreškama u njem. Pri tomu ističe da se za pogrešku koja se je pojavila u jednom FS ne smije optuživati drugi FS i izvodi, kako kaže, vrlo važan zaključak: „(...) ako ono što je greška jednog funkcionalnog stila ne mora biti i greška drugoga funkcionalnog stila te ako se to kao greška izbacuje iz jednoga funkcionalnog stila, onda to ne znači da se to mora izbaciti i iz drugoga funkcionalnog stila i iz standardnog jezika kao cjeline.“ [157: 245] Silić ističe da se uzor standardnoga jezika ne nalazi u njem kao cjelini, nego u njegovim funkcionalnim stilovima. Autor konstatira nešto što će koju godinu kasnije Anita Stantić-Peti kritički potvrditi u konkretnoj analizi: „Kad administrativno-poslovni stil svoje niveliranje načina izražavanja (kojemu ono jest svojstveno) nametne drugim funkcionalnim stilovima (kojima ono nije svojstveno), a on će to, agresivan kakav jest, ako se ne stavi 'pod kontrolu', vrlo rado učiniti, standardni će jezik prestati postojati kao komunikacijski polifunkcionalna ustanova. A standardnog jezika, rekli smo, bez komunikacijske polifunkcionalnosti nema.“ [157: 246-247] Na pitanje zašto je jezik polifunkcionalan J. Silić odgovara: „Zato što je život koji prati polifunkcionalan.“ Na kraju se ističe da je standardni jezik kao cjelina apstraktan.

10. Važan doprinos analizi funkcionalne diferencijacije jezika dale su Marina Kovačević i Lada Badurina, prvo člankom *Temeljna pitanja funkcionalne diferencijacije jezika* [102], a zatim knjigom *Raslojavanje jezične stvarnosti*. [103] U naslovu navedene knjige nalazi se pojam koji nagovještava analizu opće diferencijacije jezika. Međutim, već prva rečenica predgovora ukazuje na to da u knjizi neće biti govora o globalnoj razgradnji, već samo o jednoj vrsti diferencijacije – funkcionalnoj. Ovakvom orijentacijom ostati će nezadovoljni oni koji su u naslovu prepoznali prvi hrvatski pokušaj monografskoga predstavljanja globalne diferencijacije jezika. Naime,

može se izraziti zadovoljstvo pojavom ovakve analize, ali istovremeno i razočaranje time što naslov nudi jedno, a tekst drugo. To je ujedno i osnovna načelna primjedba. Ako nije bila želja autorica da se predstavi globalno raslojavanje, koje nudi ovakav naslov, trebalo je precizirati o kakvoj se konkretno raslojenosti radi. Bilo bi manje pitanja, pa i zamjerki da su se autorice izborom naslova *Raslojavanje jezične stvarnosti*, naslova koji implicira općelingvistički pristup, ukratko osvrnule na globalno raslojavanje i predstavile njegove osnovne vrste. Budući da se radi o dosta složenoj problematici, razumljivo je zaziranje od ovoga problema. Tek nakon detaljnoga iščitavanja nameću se razlozi za prevareno očekivanje. Autorice su željele prikazati kako se jezik funkcionalno raslojava, ali ne onako kako to tumači „tradicionalna“ FS-stilistika, nego primjenom diskursne analize i uporabom pojmovnoga aparata teorije diskursa na područje funkcionalne stilistike. Tako je došlo do simbioze dvaju teoretskih pristupa: funkcionalnostilskoga i diskursivnoga. Tomu objedinjavanju autorice su svjesno težile od početka do kraja pa je nastala analiza s nizom lucidnih i važnih zapažanja. Ovakva interdisciplinarna, točnije dvoplanska konstrukcija zahtijevala je da se autorice opredijele za jednu od dviju solucija: ili da uravnoteženo dovedu u vezu funkcionalnostilske i diskursne fenomene ili da daju prednost samo jednom od njih. One su izabrale drugi put pa su u osnovnom terminološkom aparatu preferirale pojmove iz teorije diskursa, a FS-termini su otišli u drugi plan, ali ne toliko da se nađu na izrazitoj periferiji. Međutim, takva orijentacija očigledno nije mogla biti dosljedna pa se u knjizi upotrebljavaju pojmovi i iz teorije F-stilova. U ovom pristupu hijerarhijski se na vrhu nalazi diskurs, odnosno diskursni tip koji, prema eksplicaciji samih autorica, predstavlja ekvivalent za FS. Funkcionalnim podstilovima odgovaraju domene („relacija diskursivnog tipa s funkcionalnim stilom, a njegove domene s podstilom.“) [103: 127] Kao diskursivni tipovi izdvajaju se specijalni, multimedijski, javni, privatni i literarni diskurs na horizontalnoj razini i govorni i pisani diskurs na vertikalnoj. Manje se upotrebljava pojam poddiskursa (str. 94., 116. i 127.), naddiskursa (150.), mikrodiskursa (127.) i interdiskursa (127.). S druge strane, paralelno se upotrebljavaju izrazi iz funkcionalne stilistike, prije svega funkcionalni stil i podstil. Ponekad se pojavljuju nazivi pojedinih vrsta jezika (znanstveni jezik; jezik znanosti, jezik političke znanosti, jezik pravnih znanosti, jezik administracije, administrativni jezik, administrativno-pravni jezik, jezik pravne struke, jezik bankarstva), podjezik, podsustav (razgovorni podsustav, str. 62., „nerazgovorni“ podsustav), kod (obiteljski kod) i jezični potkod.

Iz ovakve orijentacije nastala je vjerojatno osnovna dilema: kako imenovati dati vid raslojavanja jezika, odnosno kako tretirati FS-diferencijaciju ako se izide s terena teorije funkcionalnih stilova i uđe u vode teorije diskursa. Budući da diskurs ni u jednom tumačenju, koliko nam je poznato, nije istoznačan F-stilu, jasno je da se primjenom teorije diskursa dobiva nova spoznaja i istraživačka situacija u tom smislu što FS-diferencijacija gubi razgraničene oblasti, a tipovi koji se izdvajaju ra-

splinjaju koliko-toliko vidljive okvire cjelina nazvanih F-stilovima. Točnije, nastaje predodžba o FS-diferencijaciji koja više nije funkcionalna, već je neki hibrid sastavljen od FS-raslojavanja i diskursne raznovrsnosti. I upravo u ovom prepoznajemo (bolje reći: pretpostavljamo) razlog zbog kojega je u naslovu knjige izostalo preciziranje vrste raslojavanja. Čini se da ovakvoj razgradnji najviše odgovara naziv diskursno-funkcionalno(stilsko) raslojavanje, iako se takva vrsta diferencijacije nigdje ne spominje. Drugo se rješenje sastoji u uvođenju lijeve i desne determinacije (atributsko-genitivne) tipa funkcionalnostilsko raslojavanje diskursa (koje podrazumijeva ispadanje izraza *jezična stvarnost*). Posljednja varijanta, možda najbolje odgovara autorskoj orijentaciji, predmetnoj simbiozi i načinu analize. Njom se miri osnovni konflikt, konflikt dvaju termina: diskursa, koji se ističe u prvi plan, i F-stila, bez kojega autorice ne mogu (mada se osjeća želja da se on što više istisne) jer se radi o FS-raslojavanju. Činjenica je da pokušaj zamjene F-stila diskursom nije doveden do kraja i da su autorice stale na pola puta. Pokazalo se je očiglednim da diskurs ne može zamijeniti FS u svim njegovim aspektima, kao što i FS ne bi mogao pokriti sva značenja diskursa. Osnovni problem u primjeni pojma diskursa na FS-osi jest njegova višeznačnost. Gotovo da nema znanstvenoga skupa na kojem spominjanje ovoga pojma ne prati pitanje što se pod njim podrazumijeva. Same su autorice na više mjesta osjećale potrebu da se izjasne u tom pogledu pa su davale različita tumačenja dovodeći u dilemu čitatelja, prije svega u kakvom se značenju upotrebljava dati pojam. Naime, navode se kontradiktorna mišljenja: da je diskurs tekst u kontekstu, tekst u nastajanju, jezik u uporabi (govornoj i pisanoj), subjektivni modus kojim se ističe sadašnji (aktualni) trenutak kakve priče, narativni modus koji uključuje ton, točku gledišta, uspostavljanje relacija prema vanjskim instancama i sl. [103: 18, 124, 186] U tumačenju diskursa autorice ponekad kao da nisu uvjerene za što da se opredijele pa kažu: „Discourse, reklo bi se, generalno označava sve one smislove jezika koji, prema Bahtinovim riječima, ističu konkretni živući tonalititet (1981).“ [103: 18] Ali sva ta objašnjenja nisu bila dovoljna da se stavi točka pa se desetak stranica kasnije autorice opet vraćaju na determinaciju diskursa i navode mišljenje po kome (u svakodnevnoj francuskoj uporabi) diskurs označuje spontani, improvizirani govorni tip neodređene dužine u intersubjektivnoj situaciji rasprave. [103: 35] Stotinjak stranica dalje one ističu da se u literaturi diskurs koristi na različite načine i da pokriva sve aspekte komunikacije koji ne uključuju samo poruku ili tekst, već i pošiljaoca i adresata, kao i neposredni situacijski kontekst. [103: 128] Nadalje, konstatira se da diskurs inkludira i nadilazi pojam teksta, a upućuje na varijacije ili registre. Tekst se može motriti kao verbalan zapis komunikativnoga čina, odnosno tekst je reprezentant diskursa. Sam diskurs se ne odnosi samo na običnu konverzaciju i na njezin kontekst, već i na pisanu komunikaciju između pisca i čitatelja. Za razliku od teksta kao proizvoda, dodaju autorice, diskurs se poima kao proces. Iako autorice upotrebljavaju pojmove poddiskursa i naddiskursa, svi FS-taksoni se najčešće nazivaju diskursom pa se do-

biva popis od dvadeset i četiri njegove vrste: *administrativni* diskurs, *akademski* diskurs, diskurs *pisma*, diskurs *reklame*, *estetski obilježen* diskurs, *javni* diskurs, *javni* diskurs, *književnoumjetnički* diskurs, *književnoznanstveni* diskurs, *literarni* diskurs, *multimedijalni* diskurs, *narativni* diskurs, *pisani* diskurs, *politički* diskurs, *pravni* diskurs, *pravnički* diskurs, *primijenjeni* diskurs, *privatni* diskurs, *publicistički* diskurs, *razgovorni* diskurs, *religijski* diskurs, *sakralni* diskurs, *specijalizirani* diskurs, *znanstveni* diskurs. Nasuprot ovako neodređenomu, točnije višeznačnomu terminu (diskursu), stoji jednoznačan pojam F-stila. Stoga se ne čini opravdanim mehaničko zamjenjivanje jednoga drugim. Ali nam izgleda svrsishodnim i opravdanim traženje točaka dodira, načina i vrsta prožimanja, preplitanja diskursa i F-stila.

Kada govorimo o svem ovom, osjećamo bojazan da diskurs ne doživi sudbinu stila koji je uporabom tamo gdje je trebalo i gdje nije trebalo gotovo izgubio terminološku vrijednost čim je na široko otvorio prostor za pojavu FS koji je stekao veliku popularnost jer je točno ukazivao na to da se radi o upotrebi jezika u određenim vrstama ljudske djelatnosti (književnosti, publicistici, znanosti, administraciji i govornoj komunikaciji), odnosno da u njima dominira određena funkcija jezika (općenje, priopćenje, djelovanje – estetsko, agitacija, propaganda i sl.). I kao što treba nastojati (insistirati) da diskurs ne izgubi terminologičnost, tako je nužno da se FS zaštiti od nepotrebna proširivanja i suvišna uopćavanja do razine da postane sinonimičan stilu. A to se upravo u posljednje vrijeme i dešava. Iz teksta knjige *Raslojavanje jezične stvarnosti* vidi se da autorice izvršno shvaćaju što je FS, ali pokušavaju, najviše zbog ograničenosti FS-pojmovnoga aparata i neograničenosti varijacija u jezičnoj realnosti naći bolja rješenja. Izlaz vide u uporabi diskursa umjesto F-stila (prije svega) što ne smatramo nepotrebnim eksperimentiranjem, već naprotiv važnim pokušajem u razjašnjavanju biti ove široke, kompleksne i veoma složene diferencijacije.

Kao pozitivno obilježje treba istaći da autorice ne negiraju opravdanost, svrsishodnost i znanstvenu zasnovanost funkcionalno-stilskih kategorija što je dobro zapazio i jedan od recenzenata (Ivo Pranjković) rekavši: „Posebna je kvaliteta ovoga rukopisa u tome što se autorice ne suprotstavljaju tradicionalnim pristupima problemima jezičnog raslojavanja i proučavanja funkcionalnih stilova u hrvatskom standardnom jeziku, nego ih znalački i s velikim uvažavanjem integriraju u svoj teorijsko-metodološki koncept.“ [103: 234] Pozitivno je također što su autorice težile tomu da u funkcionalnostilsko-diskursivnoj simbiozi pojam FS upotrebljavaju u uskom i pravom značenju što ga nisu odbacile prilikom vidljiva preferiranja diskursa, već su nastojale što je moguće više dovesti u vezu diskurs i FS, s jasno izraženim lobiranjem u korist prvoga. Pri tomu su pokazale zavidan stupanj osjećanja za realnost, prije svega u poimanju da se ne može osporiti FS-pristup niti dovesti u pitanje svrsishodnost funkcionalnostilske analize. Ali čini nam se da su izgubile snagu i volju da se uhvate u koštac s najtežim problemom i najplodotvornijim putem u ovom pristupu: da razgraniče diskurs od F-stila na taj način što će diskursno osvijetliti FS i funkcional-

nostilski diskurs. I da pri tomu diskursne tipove manje identificiraju s funkcionalnostilskim, da više ukazuje na njihovu blisku, ali ne i izomorfnu prirodu. Bitan doprinos bio bi određivanje granica između diskursa i FS i nalaženje sivih zona u kojima se iskazuje identičnost. Kada o ovom govorimo, postavlja se pitanje je li doista diskurs, odnosno diskursni tip isto što i FS (kako se to na nekoliko mjesta tvrdi; recimo je li isto publicistički diskurs, koji uključuje i takve tekstove kao što su kuhinjski recepti, i PFS), a domena funkcionalnomu podstilu, podudaraju li se FS-kompleksi (profani i sakralni, vojni i civilni, privatni i javni, teoretski i primijenjeni) s osnovnim diskursnim tipovima. I još nešto. U nizu radova koji su se pojavili u posljednje vrijeme osjeća se pomodarski pristup u tom smislu što se novi pojmovi nekritički, ponekad i bez razumijevanja, preuzimaju i upotrebljavaju. Takav je primjer, recimo, s konceptom, paradigmom, čini se da se to sada dešava, nažalost, i s diskursom. On se sve više upotrebljava kao nova, suvremena zamjena, ekvivalent za FS, a što u biti nije niti može biti. Autorice nisu ušle u takvu zamku, ali su na nekoliko mjesta upotrebom riječi diskurs izazvale pitanja je li nužno mehanički zamjenjivati FS terminom diskurs tamo gdje prvi sasvim lijepo funkcionira, je li potrebno miješati, odnosno ne razgraničavati funkcionalnostilsko i diskursno i može li se neki problem riješiti samo renominacijom. F-stilu će biti od koristi što jača konkrecija i diskursa i registra, ali ne formalno, već bitno. Opravdanost zamjene funkcionalnoga stila diskursom moći će se, prije svega, odrediti tek kada se u okviru teorije diskursa stvori tipologija slična funkcionalnostilskoj, i to bar približna po dubini, širini i hijerarhizaciji jer jedno je paušalno izdvajati pojedine vidove diskursa, a sasvim drugo praviti cjelovitu taksonomijsku konstrukciju.

11. Dragutin Rosandić i Josip Silić u *Osnovama morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika* ukratko predstavljaju F-stilove. [152] U odjeljku *Književni jezik i njegovi funkcionalni stilovi* daju se osnovne napomene o F-stilovima, a zatim se razmatraju pojedini F-stilovi. U Antice Antoš faktički se radi samo o klasifikaciji, i to neprihvatljivoj zbog miješanja teritorijalnoga, socijalnoga, funkcionalnoga i individualnoga raslojavanja. [3] Ona je pak jedan od rijetkih istraživača koji pokušava definirati F-stilove. Njih uspješnije analizira Milica Mihaljević. [123] Ona daje kraći prikaz istraživanja F-stilova hrvatskoga standardnoga jezika, problematizira odnos između F-stilova hrvatskoga jezika i hrvatskoga standardnoga jezika, ističu karakteristične značajke za razgraničenje F-stilova, razmatra pitanje pripada li promidžbena poruka administrativnomu stilu (AFS), navodi primjere vlastitih istraživanja personalnoga podstila AFS i znanstveno-popularnoga podstila studenata, vrši analizu prijava na natječaj i životopisa te predlaže da se u nastavi hrvatskoga jezika u srednjoj školi više pozornosti posveti F-stilovima. Marina Katnić-Bakaršić piše o FS-raslojavanju jezika i ističe da se FS donekle poklapa s jednim od brojnih značenja termina diskurs te da se u anglosaksonskoj lingvistici često upotrebljava registar u značenju FS. [94: 64] Interesantan je rad u kojem se potencira i analizira problem

funkcionalnoga preslojavanja suvremenoga standarda. [131: 365-374] U njem se raspravlja o teorijskim pitanjima standardnojezične i komunikacijske kompetencije s posebnim naglaskom na tumačenju funkcije prestiža. Cilj analize bio je pokazati kako nekritičko preuzimanje redukcije leksičko-semantičkih odnosa iz pojedinih stilova u cjelinu standardnoga jezika, uzrokovano favoriziranjem jednoga od više istoznačnih ili bliskoznačnih leksema, ima za posljedicu dokidanje značenjske razvedenosti standardnoga jezika, a tim i njegove polifunkcionalnosti i polivalentnosti. Anita Peti-Stantić zaključuje da rezultati pokazuju visok stupanj neosjetljivosti ispitanika prema posebnostima F-stilova. Ona smatra da podizanje bilo kojega FS na razinu modela cjelini jezika ugrožava bit standardnoga jezika (na što su upućivali i Pražani, a od hrvatskih lingvista J. Silić). O odnosu F-stilova i sintakse piše Ivo Pranjković [145], a o interakciji rečenice i F-stilova Josip Silić. [164]

12. Od svih F-stilova najistraženiji je književnoumjetnički (KFS). Velik dio radova o ovom stilu dolazi s područja književne stilistike. Ali je i lingvostilistika dala niz zapaženih analiza.

13. Osnovna obilježja KFS razmatraju se u radu *Književnoumjetnički (beletristički) stil hrvatskoga standardnog jezika*. [160] Polazna pozicija u ovoj analizi je norma, odnosno pravilnost. Da bi odgovorio na pitanje kojim pravilima podliježe jezik umjetničke književnosti, J. Silić objašnjava što pretpostavlja pravilnost jezika kao standarda. On tvrdi da je KFS najindividualniji FS i da je u njem individualna sloboda najveća. „Zapravo bi bilo vrlo teško tu individualnu slobodu ograničiti. I zato se ne bi bilo teško složiti s onima koji smatraju da je ta individualna sloboda potpuna, neograničena, te da je u tome smislu književnoumjetnički stil stil sui generis. U svim funkcionalnim stilovima kao stilovima standardnoga jezika (u nekima više – u nekima manje) kolektivnojezično dominira nad individualnojezičnim. U svima je njima legalno provoditi izbor među (jezičnim) inačicama. U svima je njima opravdano govoriti o društvenojezičnoj svrhovitosti toga izbora.“ [163: 363] Autor se osvrće na problem inačica u KFS. U nastavku Silić zaključuje: „Književnik je dakle izravno »poslušan« jezičnim, lingvističkim, normama, tj. normama jezika kao sustava, a ne društvenojezičnim, sociolingvističkim, normama, tj. normama jezika kao standarda. Društvenojezičnim, sociolingvističkim, normama, tj. normama jezika kao standarda književnik je »poslušan« tek neizravno. On (prvotno) ne radi po jezičnim normama po kojima se radi po načelu kako treba (ili kako se mora) raditi, nego po jezičnim normama po kojima se radi po načelu kako se može raditi.“ [160: 363-364]

Na pitanje kako se izražava književnik Silić odgovara da on, u biti, govori govorom koji je pod kontrolom jezika kao sustava. „Jedino naime tako može (a on to hoće) u govoru svojega djela biti potpuno (neograničeno) slobodan. Jedino tako, u potpunoj slobodi, on i može stvarati. I pri tom biti svjestan da ne griješi. Budući da doista govor svojega djela načelno ne uređuje onako kako to nalaže standard (nego kako to nalaže sustav), za nj se ne može reći da griješi protiv standarda. On, tako

slobodan, govor svojega djela osmišljava i preosmišljava te time, neizravno (ali u skladu s dijalektikom (su)odnosa jezika kao sustava i jezika kao standarda), pomaže standardu da se »obnovi«. U tome je smislu to i jedan od najučinkovitijih načina »obnove« standarda. Književnik samo neovisan o standardu može biti na usluzi standardu. Dakako, neovisan o standardu ne znači i neodgovoran prema standardu.“ [160: 365] Književnik u jednom te istom diskursu upotrebljava i nestranojezično, i stranojezično, i dijalektalno te nije istina da književnik radi protiv gramatike i pravopisa ili usprkos gramatici ili pravopisu. [160: 367] Zatim se dodaje: „Jezična se pravila u književnomumjetničkome stilu ne distanciraju od izvanjezične stvarnosti onako kako se distanciraju jezična pravila u drugim funkcionalnim stilovima.“ [160: 369]

14. Radoslav Katičić detaljno analizira KFS na planu odnosa strukture književnoga djela i strukture jezika. On na drugi način ponavlja ono što su ruski formalisti istakli početkom 20. st. ukazujući na razliku između običnoga i umjetničkoga govora: „U novije se vrijeme učvrstila spoznaja da je književno djelo, bilo ono u stihu ili prozi, također svojevrsna struktura. Upravo ta struktura odlikuje književno djelo i čini da se ono razlikuje od ostalih tekstova. Svako je književno djelo, naime, prema uvedenim definicijama postava, ali je jasno da svaka postava nije književno djelo. Tako se u okviru pojmovnoga aparata lingvistike teorije postavlja pitanje o prirodi književnog djela i svodi se u bitnome na pitanje o odnosu strukture književnoga djela prema strukturi jezika.“ [92: 112] Budući da je svako književno djelo postava, nastavlja Katičić, odnosno jedan od izbora što ih predviđa i omogućuje koji jezik, može se javiti pretpostavka da je struktura književnoga djela dio jezične strukture i istovrsna s njom. „U tom će se slučaju književna postava razlikovati od neknjiževne samo time što će za razliku od nje sadržavati dodatnu obavijest koja je obilježuje kao književnu.“ [92: 112-113] Prije nego što odgovori na ovo pitanje i iznese svoj sud o mišljenju da je struktura književnoga djela istovjetna s jezičnom strukturom i da se književni tekst razlikuje od neknjiževnoga samo po tom što sadrži dodatnu stilističku obavijest, autor smatra potrebnim odrediti sljedeće: ako jezična struktura ima posebnu stilističku razinu, onda ne može biti postave bez stilističke razine i svaki tekst, književan ili ne, mora nositi stilističku obavijest.

Radoslav Katičić ističe osam bitnih postavki. 1) Za književno djelo važan je, prije svega, stilistički izbor. „Ako je, dakle, struktura književnoga djela istovjetna sa strukturom jezika, književni se tekst razlikuje od neknjiževnoga po svojem književnom stilu, po nekoj književnoj obavijesti u stilskom izboru. Drugim riječima: među stilskim izborima ima takvih koji tekst čine književnim i takvih koji ga ne čine. [92: 114] 2) Poseban značaj za KFS imaju stilemi i s njima povezani efekt prevarenoga očekivanja „Svaki takav neočekivani izbor može se smatrati pozitivnim stilemom, stilskom vrijednošću. Neočekivano je sve što je u nekom događanju rijetko, sve čemu je čestoća mala. Sve što je često, to i očekujemo, a što je rijetko, dolazi nam neočekivano, strese nas, privlači našu pažnju.“ [92: 114-115] To znači, nastavlja Katičić, da

se stilski izbori koji jesu stilemi ne mogu odrediti apsolutno i onda nabrojiti. „Koji su stilemi nekoga jezika, ne može se znati. Stilski izbori postaju stilemi tek po svojoj neobičnosti u nekoj postavi. U ozbiljnom znanstvenom tekstu svaki je izraz iz razgovornoga jezika stilom. U prijateljskom razgovoru stilemi su izrazi karakteristični za neutralno i intelektualno razmatranje kao što je ovo. Stilemi se, dakle, ne daju odrediti sami po sebi, nego samo s obzirom na čestoću stilskih izbora u danu kontekstu.“ [92: 115] Katičić postavlja pitanje mora li samo pisac književnoga djela privući i održati pozornost čitatelja, odnosno slušatelja koji nisu posebno motivirani da razumiju i prime što im on govori. I odgovara: „Isti je položaj pisca raznih poruka i proglasa, sastavljača reklamnih tekstova i mnogih drugih. Lako je pokazati da se svi oni služe stilemima. To dokazuje da su stilemi karakteristični za jednu situaciju koja se javlja i izvan književnosti i da takva njihova upotreba nije specifično svojstvo jezične umjetnine. Naprotiv, zamislivo je književno djelo u kojem nema nikakvih neočekivanih izraza. Također je očevidno da nema nikakve nužne veze između stilema, stupnja njihove nepretkazivosti i vrijednosti književnih djela.“ Funkciju stilema Katičić vidi na sljedeći način: „Funkcija stilema nije, bar ne prvenstveno, u tome da održavaju i upravljaju čitaočevu ili slušaočevu pažnju, nego su to znakovi koji čine uočljivijom strukturu svijeta što ga književno djelo dočarava. I upravo ta njihova funkcionalna veza s unutrašnjim svijetom književnog djela daje im mogućnost da u čitalaca, odnosno slušalaca, pojačaju estetski doživljaj. On, naime, nije toliko ovisan o nekoj najbolje usklađenoj nepretkazivosti stilema, koliko o njihovoj funkcionalnosti u unutrašnjoj strukturi pjesničkoga svijeta.“ [92: 118] Autor izvodi zaključak da specifična struktura književnoga djela nije istovjetna s jezičnom strukturom. „To je struktura jezikom dočarana svijeta. On je autonoman, ne zavisi od zbiljskoga i postoji kao u se zatvorena cjelina. I najvještiji stilemi ne mogu dočarati taj svijet ako se sadržaj jezičnih postava ne ostvaruje u cjelokupnu životnu iskustvu čitaočevu ili slušaočevu, umjesto u kojoj njegovoj stvarnoj situaciji. Stilemi, međutim, u oblikovanju književnih djela često igraju vrlo važnu ulogu. I uspješna interpretativna analiza zna polaziti upravo od njihova uočavanja. No veza između stilema i književne prirode jezične postave drukčija je nego što to zamišljaju pristaše mišljenja o jezičnoj specifičnosti književnoga djela.“ [92: 118] 3) Obavijest stilističke jezične razine ne može postavu učiniti književnim djelom i specifična priroda književnoga djela nije određena nekom dodatnom stilskom obavijesti u književnom tekstu. „To znači da osnovna pretpostavka o istovjetnosti strukture književnoga djela s jezičnom strukturom književnoga teksta ne može objasniti naša iskustva s književnim umjetninama, pa, prema tome, nije upotrebljiva kao polazište u razmatranjima o prirodi književnoga djela.“ [92: 115-116] Mišljenje o tom da je stilistička obavijest ta koja postavu čini književnošću i da je, prema tomu, struktura književnoga djela ujedno jezična struktura postave od koje se ono sastoji, predstavlja samo suvremenu formulaciju prastaroga učenja o književnosti kao „ukrašenu govoru“. 4) Način ostvarivanja jezičkoga sadržaja jest osnovna

značajka književnosti i specifična priroda književnoga djela nije ni u kakvoj dodatnoj stilističkoj obavijesti, nego u tom kako se ostvaruje njezin sadržaj. 5) Veza sa zbiljom, ostvarivanje sadržaja u posebnoj i izdvojenoj situaciji univerzalna je karakteristika obične upotrebe jezika izvan književnosti. Ali, nastavlja, Katičić, to ne znači da sve što se tako kazuje mora biti zbiljsko. „Govoreći mi se bunimo, lažemo, varamo, pitamo se, izražavamo sumnju ili nagađanje. Ako tako kažemo ili napišemo da nešto jest, onda i ne mora biti zbiljski tako, ali mi kazujemo da jest i samo to je u ovom našem razmatranju bitno. Ako kažem, npr., *Noću ovamo dolazi vukodlak*, to je kazano tako da se odnosi na zbilju i baš zato se može reći da nije istinito. U književnom tekstu takva rečenica nije neistinita jer i ne prikazuje zbiljski svijet, nego dočarava svijet u kojem se noću pojavljuju vukodlaci. To, naravno, samo tada ako pisac tu rečenicu nije stavio u usta kojoj od svojih osoba da bi dočarao svijet u kojem ljudi vjeruju u pojavu vukodlaka.“ [92: 117] 6) U književnom djelu ne postoji stvarni kontekst: „Književno djelo nema, dakle, stvarnoga konteksta koji bi ograničavao mogućnost ostvarivanja jezičnog sadržaja i nema situacije koja bi uvjetovala što treba reći, a što ne. Pisac je slobodan da odabere sve mogućnosti sadržane u jeziku i njihov se sadržaj ostvaruje u čitavu čovjekovu univerzumu. Dobar pisac prebire po tom univerzumu kao vješt svirač na svojem glazbalu. Zato je prostor slobode u svijetu književnosti tako velik.“ [92: 125] 7) Društvena se funkcija i angažiranost književnosti ne osporavaju, niti se tvrdi da književni rad i književno djelo, kao njegov rezultat, nemaju nikakve veze sa zbiljom. „Ovakva razmatranja o prirodi književnoga djela lako mogu izazvati proteste onih koji su tako zaokupljeni društvenom funkcijom književnosti da ih smeta kad čuju da bilo što u književnosti i na bilo kakav način nema veze sa zbiljom.“ [92: 117] Te su veze očigledne i trebaju biti predmet posebnoga teoretskoga razmatranja. 8) Književno djelo dočarava vlastiti svoj svijet, ali taj svijet nije uobličen samo jezičnim stvaralaštvom, nego preuzima već gotove strukture izvanjezičnoga svijeta i njegovih zbivanja, ne, dakako, u izdvojenosti konkretnih situacija, nego u općenitoj njihovoj cjelokupnosti. „Time je književno stvaralaštvo čvrsto vezano za zbilju i u njoj dobiva svoj puni smisao: poticaj i potvrdu. Svaki sadržaj, naime, koji pisac uvrsti u svoje djelo, ne ostvaruje se samo u nekom predmetu kao isječku zbilje, nego je taj predmet ujedno jedinica kakve izvanjezične strukture. Uvrštavajući u svoje djelo neki sadržaj, pisac ne uvrštava samo izvanjezični predmet, nego i strukturu koje je on jedinica. Ali nema izdvojene konkretne situacije koja bi piscu nametala bilo koju od tih struktura da po njoj oblikuje svijet svojega djela. On je slobodan da sadržaj u svom djelu oblikuje kako god to jezik dopušta i da tako oblikovan sadržaj stavi u bilo koji suodnos sa slobodno odabranim strukturama izvanjezičnog svijeta.“ [92: 126] Upravo je taj slobodno odabrani suodnos bitna obilježja književnoga djela.

15. Milivoj Solar ističe da književno djelo, za razliku od jezičnih tvorevina nastalih u običnom govoru, ima poseban, vlastiti smisao, takav smisao koji je razumljiv izvan neposrednih okolnosti u kojima su njegove riječi izgovorene. „Smisao knji-

ževnog djela »održava« se, tako reći, i nakon što se promijenila konkretna situacija u kojoj su njegove riječi izgovorene odnosno napisane.“ [171: 13-14] To znači, nastavlja autor, da je književno djelo u najširem smislu riječi svaka jezična tvorevina koja se „održava u vremenu“, tj. koju barem neka grupa ljudi prihvaća i pamti, smatrajući ju vrijednom pamćenja, odnosno nekoga drugoga načina „zadržavanja“ i izvan neposrednih okolnosti njezina nastanka (npr. različite uzrečice, slučajno nastali stihovi, vicevi, priče o nekim događajima ili osobama i sl.). „Ipak, iako je u svim, čak i slučajno nastalim, takvim jezičnim tvorevinama prisutna ona ista stvaralačka djelatnost i stvaralačka moć jezika kao i u najglasovitijim književnim djelima, književnim djelima u užem smislu nazivamo samo takva ostvarenja koja su od veće važnosti za cjelokupnu kulturu, tj. takva ostvarenja koja u sebi sadrže iskustvo čitavih naroda, pa i čovječanstva u cjelini.“ [171: 13-14] Ovim autor ne tvrdi da se jezik u pjesmi, i preko njega sama pjesma, odnosno književno djelo, nikako ne odnosi prema stvarnosti. „Time je rečeno samo da se jezik u pjesmi ne odnosi prema stvarnosti na isti način na koji se prema stvarnosti odnosi jezik svakodnevnog govora npr.; da se ne odnosi kao »imenovanje« unaprijed poznatih stvari i životnih odnosa, nego kao novi smisljeni sustav prema starom sustavu; kao oblikovanje novog svijeta prema starom, poznatom svijetu; kao stvaranje novog iskustva prema starom iskustvu o cjelini svijeta i života.“ [171: 13-14]

16. Dubravka Oraić-Tolić razmatra važan segment KFS (također ZFS) – citatnost. [127] U prvom se dijelu knjige ukazuje na elementarne terminološke distinkcije i izgrađuju dva metodološka lika za proučavanje citatnosti: kategorijalni citatni trokut i kategorijalni citatni četverokut. Autorica ističe da se svaka citatna relacija sastoji od triju članova: vlastitoga teksta, tj. teksta koji citira, fenoteksta ili teksta konsekventa; tuđega citiranoga teksta, tj. eksplicitnoga inteksta ili citata; tuđega necitiranoga, ali podrazumijevanoga teksta, bivšega konteksta iz kojega je citat preuzet, tj. podteksta (u smislu K. Taranovskoga), prateksta, predteksta, genoteksta, teksta antecedenta ili prototeksta. Ona daje tipologiju citata po citatnim signalima, opsegu podudaranja, vrsti podteksta i funkciji.

17. U brojnim radovima tumače se uži ili širi aspekti KFS. Tako Milivoj Solar piše o stilu i svijetu knjiženoga djela [170], Krešimir Bagić o beletrističkom stilu [11], Aida Bagić o jeziku poezije [10], Marina Katnić-Bakaršić o dramskom diskursu [95], Josip Vončina o vrednotama govornoga jezika u kritičkim izdanjima starih hrvatskih pisaca [211]. KFS se tumači kao i prijenosnik koda kulture. [106] Pojedine aspekte KFS dotiču i osvjetljavaju priručnici i studije iz estetike, poetike, stilistike, teorije i povijesti književnosti; u njihovim se naslovima nalaze izrazi tipa teorija književnosti [171], uvod u književnost [194], književna teorija [14], suvremena književna teorija [18], književna interpretacija [198], jezik i književno djelo [112], [141], jezikom i stilom kroz književnost [142], stilske formacije [46], stilističke studije [51], slikovno pjesništvo [176], jezični znak, govorni znak, pjesnički znak [217], fonetika književ-

nosti [214], gramatika govora [215], sintaksa krika [216], prostor pjesme [218], figure [219], igra riječima [191], tropi i figure [203], komparativna i/li interkulturalna povijest književnosti [97], suvremena hrvatska književna teorija [202], teorija pripovijedanja [20], pripovjedni tekst [18], semantika pripovjednoga teksta [130]. Tu su i prilozi o jeziku i stilu pisaca i pjesnika. [2], [41], [54], [87], [96], [100], [128], [134]

18. Publicistički stil (PFS) se analizira u više radova. Ovdje treba, prije svega, istaći knjigu *Stil i jezik novinara*. [120] To je praktično pomagalo onima koji ulaze u novinarsko zvanje, a također podsjetnik profesionalnim novinarima za provjeravanje uhodane stilske i jezične prakse. U knjizi se razmatraju četiri žanra: vijest, vijest-te-ma, reportažni izvještaj i intervju. Autor ističe „deset zapovijedi novinarovih“, zatim piše o stilu (dužini rečenice i odlomka, klišejima, suvišnim riječima, izrazima za pozivanje na izvor), gramatici i pravopisu. Drugi dio sadrži mali jezični savjetnik i analizu nekoliko specifičnih jezičnih pitanja. Na kraju se govori o crkvenoj terminologiji, izrescima i uzorcima.

19. U radu *Novinarski stil hrvatskog standardnoga jezika* Josip Silić konstatira da je novinarski (žurnalistički, publicistički) stil najsloženiji FS. [161] Po uporabi ekspresivnih jezičnih sredstava on je odmah iza KFS (beletrističkoga). Ali autor ističe da način uporabe ekspresivnih jezičnih sredstava u novinarskom tekstu nije istovjetan s načinom uporabe ekspresivnih jezičnih sredstava u književnoumjetničkom tekstu. „U novinarskome se tekstu smisao jezičnoga sredstva nalazi u tekstu, a u književnoumjetničkom u podtekstu. Smisao je u novinarskome stilu kazan neposredno, a u književnoumjetničkom posredno (»između redaka«). Novinarske procjene i ocjene moraju biti otvorene. U njima se mora vidjeti izravan i točan odnos prema činjenicama.“ [161: 497] Silić ukratko navodi osnovne značajke nekih žanrova (vijesti, komentara, kronike, recenzije, intervju, ankete, reportaže, kratke priče, koserije, humoreske, groteske, lakrdije, pamfleta, parodije, feljtona, panegirika, nekrologa, eseja), govori u upotrebi tropa i figura te prelazi na leksičku i morfološku razinu.

Silić se posebno zadržava na naslovima. „Ono po čemu se novinarski stil razlikuje od svih ostalih funkcionalnih stilova jesu, između ostaloga, i naslovi. Njihova je uloga takva da vrlo često samo o njima ovisi hoće li se novine pročitati. Zato se i opremaju tako da privuku čitatelje: posebnim pismom, na posebnu (»udarnu«) mjestu, s ključnim riječima (napisa), s riječima ekspresivna značenja, s karakterističnim rečeničnim i interpunkcijskim znakovima itd.“ [161: 507] Problem naslova razmatra i Zrinjka Glovacki-Bernardi [57] Ona tvrdi da je novinski članak vezan uz opetovanu i određenu konstelaciju jezičnih sredstava, pa bi prema tomu morao biti prepoznatljiv po karakterističnom odabiru sredstava i mogućnosti što ih jezik stavlja na raspolaganje: prema dužini iskaza, prema tipiziranoj i ritualiziranoj naznaci početka i završetka jezičnoga čina. Toj tipiziranoj i ritualiziranoj naznaci početka novinskoga članka pripada i naslov. Dalje se govori o odnosu između teksta i naslova te se konstatira da je to problem kojim bi se trebala bavito komunikativno usmjerena teorija rodova.

Autorica zapaža da su novinari oblikovanjem naslova otkrili moć jezika i prije suvremene lingvistike i moderne filozofije.

20. Lada Badurina i Marina Kovačević pristupaju PFS kao jednomu od podstav standardnoga jezika koji se odlikuje velikom raznorodnošću tekstova i koji zauzima osobito mjesto među F-stilovima. „Pojam je to kojim se služimo paušalno, sa svagda prisutnom sviješću o mnoštvenosti i heterogenosti njegovih mogućih očitovanja. On se običava kvalificirati upravo kroz taj svoj aspekt – publicistički stil može biti (i jest) sve, od vijesti do feljtona, od kakva novinskoga izvještaja do kazališne kritike ili možda polemike – te nam se kao logično pitanje nameće problem njegova unutrašnjeg jedinstva. Postoje li uopće, i koji su elementi u jeziku, pa i u izvanjezičnoj stvarnosti koju kroz taj jezik percipiramo, koji opravdavaju postojanje jedinstvenoga pojma, te na koju ih razinu – lingvističku, stilističku, pragmatičku – ili pak neku drugu – smjestiti?“ [9: 19] Jezik je publicistike, po njihovu mišljenju, bilo da je riječ o njegovu pisanu ili govorenu očitovanju, nužno posredovan medijem. Značajkom PFS smatraju kratkoročnost, nastajanje u dnevnom (tjednom) hodu vijesti. [9: 2] One dotiču i pitanje odnosa PFS prema drugom FS. Na kraju izvode zaključke: „Iz svega toga proizlazi da je govor medija (osobito) izložen brojnim utjecajima i još brojnijim opterećenjima što proizlaze iz njegove složene i specifične društvene uloge. Kao i drugi stilovi, on je kolektivna tvorevina, no za razliku od drugih stilova, riječ je o kolektivnoj tvorevini koja je u interaktivnome odnosu sa širim kolektivom, s ukupnom svojom publikom, koja ga dijelom asimilira i unosi u svoje svakodnevne aktivnosti. Stoga je publicistički stil s jedne strane u poziciji naglašene jezične odgovornosti, a s druge je strane (upravo zbog toga) pod povećalom brojnih kritičara. Svaki je njegov recipijent ujedno i potencijalni njegov kritičar, a svaki je jezični stručnjak u aktivnome kritičkome – voljnom ili nužnom – suodnosu s njime. Motrimo li publicistički stil iz te perspektive, postajemo svjesni složenosti ovoga problema, izuzetno kompleksnih zahtjeva što se postavljaju pred novinskoga ili TV-izvjestitelja, odnosno pred svakoga tko izgovorenu ili pisanu riječ plasira medijski. Stoga držimo da je proučavanje ovoga jezičnoga segmenta nužno situirati na sve spomenute planove, kako bismo ovo moćno oruđe jezične edukacije unaprijeđivali uz svijest o njegovoj potrebi za interaktivnošću sa životom samim, sa sadašnjim trenutkom i mjestom jezika u okruženju drugih jezika i kultura, u skladu s njegovom vlastitom kulturom i poviješću, mimo ideoloških stega, u pravcu njegova prirodnoga i demokratskoga razvoja – kao ideološki, kulturološki i povijesno najpoželjnije varijante.“ [9: 25-26]

21. Postoji niz priloga o pojedinim publicističkim žanrovima i vidovima. Tako se analizira jezik vjerskoga tiska (leksičke karakteristike *Glasa koncila*) [26], leksik tiska [34] Opis jezika vijesti na radiju daje Kristina Leš. [111] Dijana Stolac piše o stvaralačkim odstupanjima od jezične norme u PFS. [178] Željka Matulina-Jerak analizira upotrebu poslovice u dnevnim novinama [120], a Marina Katnić-Bakarić gramatičko-stilističke konektore u PFS. [93] Postoji niz radova o jeziku radija

i televizije. Ivo Škarić ističe da pitanje o tom kakav bi govor morao biti na radiju i televiziji treba započeti razumijevanjem medija i razumijevanjem korisnika te komunikacije. [184] Najkrupnijim problemom masovnih medija autor smatra odsutnost dobre povratne informacije (*feed-backa*) koju bi uspješna spacijalna komunikacija trebala imati. Zrinjka Glovacki-Bernardi analizira strukturiranje informativnih emisija na HRT-u i konstatira da informativne emisije na radiju i televiziji pripadaju u okvire interpersonalne komunikacije, i to pojedinca s grupom pri čemu je komunikacijski proces posredan i jednosmjernan. [58] Kao glavnu zadaću informativnih emisija, pogotovo emisija vijesti, smatra posredovanje najnovijih obavijesti o zbivanjima na različitim područjima. U informativnim emisijama, ističe autorica, moguća je zloupotreba osnovne funkcije komunikacije – razmjene stavova i informacija u svrhu utjecanja na ponašanje primatelja. Zatim se govori o recipijentima vijesti, objektivnosti i očekivanosti iznenađenja. Marica Čilaš piše o jeziku informativno-političkih televizijskih emisija [38] i kao osnovnu zadaću emisije obavještavanje smatra izvještavanje o suvremenim zbivanjima u društvu, politici, gospodarstvu, kulturi i drugim aspektima života, namijenjeno širokomu gledateljstvu. Mirjana Benjak analizira rečenicu u stripovnom diskursu. [15] Ona ističe da strip čini uspješnu simbiozu ikoničkih i verbalnih sredstava. Blagus Bartolec razmatra pragmatiku medijskoga diskursa, tačnije utjecaj televizijske poruke na primatelja. [13], Damir Horga piše o humoru u javnim elektroničkim medijima [73], a Dora Maček postavlja pitanje što znače anaforički izrazi u novinarskom diskursu. [114]

22. Radovi posvećeni znanstvenom stilu (ZFS) mogu se podijeliti na one koji se bave širim problemima znanstvene komunikacije i informacije, na one koji promatraju ZFS kao cjelinu i na one koji razmatraju konkretne, praktične probleme ovoga stila.

23. U prvoj grupi ističe se prilog Miroslava Tuđmana o prirodi znanstvene obavijesti. [204] Cilj njegovih razmišljanja je traganje za novom koncepcijom znanstvene informacije. Po Tuđmanovu mišljenju, stara koncepcija ne može zadovoljiti korisnike, pogotovu ne one koji imaju teorijski pristup k znanosti. Autor polazi od uobičajenoga mišljenja da je znanstvena informacija nositelj znanja i da je struktura znanja određena strukturom ljudskoga kognitivnoga sustava. „Znanost, dakle, strukturira znanje prema svojim spoznajnim koncepcijama.“ [204: 45] Miroslav Tuđman razlikuje dva procesa u kojima se znanost nalazi: spoznajni i komunikacijski. U spoznajnom procesu znanost je jedinstvo koje tvore tri posebna oblika: predmet (problem), metoda i mišljenje (kao moć i djelatnost). Ali analiza tih procesa nije problem njegova razmatranja. „Ovdje je prilika da uočimo kako je znanost u spoznajnom i komunikacijskom procesu različita znanost, odnosno da je njena struktura u tim procesima različita. Možemo, dakle, razlikovati dvije strukture znanosti (prema komunikacijskom i spoznajnom procesu): *komunikacijsku strukturu znanosti* (kojom je određen predmet znanja koje se prenosi komunikacijskim procesom) i *informativnu strukturu znanosti* (koja uvjetuje predmet, kvalitetu i vrstu znanstvenih informacija).“ [204: 45]

Autor ističe da se pomoću znanstvenoga jezika iskazuje znanje i da postoje tri vrste činjenica, tj. znanja (predmetnih objekata): činjenice koje su oblikovane jezikom promatranja (P-činjenice), činjenice koje su oblikovane jezikom empirijskih konstrukta (E-činjenice) i činjenice koje su oblikovane jezikom teorijskih konstrukta (T-činjenice). Na kraju se navode problemi koje treba riješiti da bi se moglo govoriti o novoj koncepciji znanstvene obavijesti: analiza informacijske strukture znanosti, analiza i klasifikacija modela koji određuju strukturu znanstvene informacije, uspostavljanje kriterija za vrednovanje i mjerenje znanstvenih obavijesti. [204: 48]

24. U drugoj grupi radova izdvaja se tekst Josipa Silića *Znanstveni stil hrvatskog standardnoga jezika*. [162] Već u radu o KFS on je kontrastirao pozicije ZFS i KFS (beletrističkoga) stila – prvi je „najindividualniji funkcionalni stil standardnoga jezika“, u kojem je „individualna sloboda najveća“, i po svojoj individualnoj neograničenosti izrazito subjektivan, dok je drugi, obrnuto, po svojoj individualnoj ograničenosti, izrazito objektivn. Autor pokušava odgovoriti na pitanje zašto je to tako i ističe: „U skladu su s temeljnim načelom znanosti – načelom logičke organizacije sadržaja i izraza – načelo objektivnosti (znanost je oslobođena subjektivnosti pobuda pošiljatelja znanstvene poruke, tj. adresanta, i primatelja znanstvene poruke, tj. adresata) i načelo apstraktnosti (znanost je oslobođena nebitnih obilježja sadržaja poruke).“ [162: 397] Da bi se shvatila ova misao, Silić objašnjava što znače pojmovi konkretnost, apstraktnost, subjektivnost i objektivnost. On tvrdi da u ZFS apsolutno prevladava objektivno-logičko članjenje iskaza. [162: 405] Što se tiče odnosa u sistemu F-stilova, ZFS je, po Silićevu mišljenju, najotporniji na utjecaje drugih F-stilova.

25. Drugi značajan rad iz ove grupe je posvećen akademskom diskursu. [105] U analizi se konstatira da se ovaj diskurs ostvaruje na planu govora i na planu ispisa, pri čemu plan ispisa ponajviše odgovara već terminologiziranu pojmu znanstvenoga stila. Autorice tvrde da uobičajena funkcionalna diferencijacija jezika uglavnom zanemaruje istaknuti distinktivni karakter plana jezične realizacije u kojem se kakav diskursni tip, kao podsustav sustava standardnoga jezika, potencijalno ostvaruje.

26. Zaslužuju pozornost analize P. Katalinić-Udovičić o znanstvenom stilu [89] i Mirne Velčić o deformiranim porukama u ZFS. [208]

27. Jedno od najinteresantnijih pitanja jest metaforičnost ZFS. O tom je pisao Zdravko Radman, tačnije analizirao je metaforičku mjeru značenja u znanosti. [150] Brojni prikazi i analize pojedinačnih otkrića i čitavih epoha u razvoju znanosti, ističe autor, nude dovoljno dokaza o često vitalnoj ulozi metafora u formiranju znanstvenih ideja ili pak globalnih pogleda na svijet. „Usprkos tome, metaforički jezik suviše je dugo bio svrstavan u onu sferu značenja koja je označavana kao figurativna, a ta je držana razdvojenom od racionaliteta pa tako i od bilo kakve produktivne veze sa znanstvenim mišljenjem. Danas, međutim, sve više raste i prevladava uvjerenje da metafora, iako nedoslovna, neodređena i bez mogućnosti neposredne opažajne provjere, može imati značajan udio u spektru složenih aktivnosti vezanih za znanstvena otkrića.“ [150: 107]

Radman konstatira da se za metaforama u znanstvenom jeziku poseže kao za sredstvom najpogodnije, pa možda čak i najefikasnije denotacije, a ne kao za estetskom nadgradnjom već formiranoga značenja. „Iako je veliki dio metaforičkih izraza tijekom vremena i dugotrajne uporabe izgubio svoju metaforičku vitalnost, nije teško, bez obzira na to, ustanoviti njihovo metaforičko podrijetlo. »Životinjsko carstvo«, »cirkulacija krvi«, »pad napona«, »magnetsko polje«, »sila teže«, »električna snaga«, »pad radioaktivnosti«, »život stanice«, »genetski kod«, »sebični gen«, »ples molekula«, »mehanizam univerzuma«, samo je mali dio bogatog repertoara u osnovi izraza prenesena značenja koji su postali standardnom znanstvenom terminologijom.“ [150: 117] Autor nalazi dosta razloga za uporabu metafora u ZFS. Metaforičnost znanstvenoga jezika se objašnjava potrebom proširenja jezika što onda opet inicira pitanje: na koji to način metafore ostvaruju semantičke pomake koji onda faktički znače proširenje jezičnoga inventara? „Umjesto mnogo mogućih odgovora na ovo pitanje možemo se, makar trenutno, zadovoljiti time da ukažemo na jednu temeljnu osobinu jezika, a to je *fleksibilnost*. Upravo je fleksibilnost kojom se postiže metaforička kombinatorika riječi u neposrednom odnosu prema proširenju jezika.“ [150: 119]

28. Metaforu kao sredstvo znanstvene komunikacije analizira i Anuška Štambuk. [195] U radu se daju opći sudovi o metaforičnoj uporabi jezika.

29. U treću grupu pripadaju prilozi o konkretnim znanstvenim žanrovima i njihovim pojedinim fenomenima, recimo o recenziji kao obliku komunikacijskoga djelovanja [79], sažetku kao mjeri razumijevanja [75], uputi za upotrebu kao tekstnoj vrsti [59], priopćavanju jezičnih podataka u sustavima za strojno prevođenje. [109]

30. S područja usmenih oblika ZFS dolaze radovi o komunikaciji u obrazovno-odgojnom procesu, i to u razredu [52], o razrednom diskursu [212], o organizaciji diskursa u razrednoj komunikaciji [42], o razumijevanju znanstvenoga diskursa u studenata [136], o funkcionalnosti jezičnoga diskursa (dijaloga) u udžbenicima. [137]

31. Postoji nekoliko članaka o jeziku struke. [151], [196]

32. Malo je istraživanja administrativnoga stila (AFS). Od posebnih izdanja poznata nam je samo knjiga *Poslovni jezik*. [35] Među radovima u periodici izdvaja se prilog Josipa Silića *Administrativni stil hrvatskoga jezika*. [158] Autor i u analizi ovoga stila ima normativistički pristup. On polazi od stava da svaki funkcionalni stil razvija svoja pravila, svoje norme i da se samo zahvaljujući njima odupire onomu što u njem ne valja. Silić osjeća potrebu da i ovdje („još jedanput“) objasni odnos sustava i njegove realizacije (njegovih realizacija). AFS naziva najuprosječenijim funkcionalnim stilom, funkcionalnim stilom koji ne voli nikakvu izraznu obilježenost (markiranost), u želji da bude što jednostavniji, dokida i ujednačuje svaku gramatičku (komunikacijski nebitnu) raznolikost. „Svođenje više načina izražavanja jednoga te istog sadržaja na jedan jedini (to je s komunikacijskoga gledišta razumljivo – izbor načina izražavanja izaziva napor, pa onda i otpor) čini administrativni stil stilski najneizdiferenciranijim funkcionalnim

stilom. S druge je strane administrativni stil jedan od funkcionalnih stilova koji najbrže reagiraju na jezične promjene izazvane društveno-političkim promjenama. No te se promjene svode više-manje na promjene riječi. Usp.: *izvješće* (: *izvještaj*), *očitovati se* (: *izjasniti se*), *oporba* (: *opozicija*), *postrojba* (: *četa*), *stožer* (: *štab*) itd. Želja da se što jače djeluje na onoga kome je poruka upućena dovodi neke žanrove administrativnoga stila do pretjerana uveličavanja sadržaja poruke, do prikazivanja sadržaja boljim ili gorim no što u stvarnosti jest, a to dovodi do prenemaganja i razmetljivosti misli, pa onda vrlo često i do neukusa.» [158]

33. U AFS Marina Kovačević zapaža, s jedne strane, funkcionalnost, a s druge opterećenost formom koja često biva lišena sadržaja. [103] „Nadalje, mnoge se odlike administrativnog stila (leksičke, ali i sintaktičke) prepoznaju u nekim jezičnim situacijama u kojima ih se ne bi trebalo nalaziti, primjerice u razgovornome i publicističkome stilu. U problemima se unutar samoga stila (robovanje formi koje gubi funkcionalnost), a još više u pretakanju elemenata administrativnoga stila – kao jezičnoga stila točno definirana područja uporabe i gotovo isključivo vezanoga za pisanu formu izražavanja – u druge sfere jezične uporabe prepoznaju paradoksi toga funkcionalnog stila.“ [103: 481] AFS (administrativno-poslovni stil) odlikuje objektivnost (neosobnost), činjeničnost, stručnost, ekonomičnost, preglednost, discipliniranost, preciznost, jasnoća. „Upravo takav administrativni jezik stvara u više ili manje osvijetljenih govornika ambivalentne stavove: respekt (pa i bez pokrića), zazor, netrpeljivost, porugu. Jezik je to naime kojemu se pripisuje moć (državne) administracije, ali i različite manipulacije i ideologizacije. Autoritet se administracije upravo metonimijski prenosi na jezik kojim se ona očituje, pa se i samome jeziku pripisuje autoritativnost. U jezičnom se mediju ne gleda tek sredstvo kojim vladaju isključivo jezične zakonitosti, već mu se pridaje snaga zakona. Stoga se i administrativni stil često poima kao ono kako treba govoriti, kako je ispravno i poželjno. I bez obzira koliko se pojedinac opirao diktatu administrativne moći na jezičnome planu, sveprisutnost administrativnoga stila pridonosi prodiranju mnogih njegovih značajki i u druge funkcionalne stilove (podsustave) standardnoga jezika, u prvome redu u razgovorni i novinarsko-publicistički.“ [103: 481]

Za tipologiju administrativnih žanrova važna je klasifikacija uporabnih žanrova i njihova analiza. [81] Cilj je ovoga rada izrada klasifikacije uporabnih žanrova u hrvatskom jeziku na osnovi leksema za njihovo označavanje. Pozivajući se na druge izvore i pokušaje klasifikacije Nada Ivanetić ističe da analizirani kriteriji ne omogućuju homogenu i disjunktivnu taksonomiju pa s obzirom na to da su žanrovi jedinice komunikacije nije čudno što se u rješavanju toga problema poseže za kategorijom funkcije. „Velika prednost funkcionalističkoga pristupa jest činjenica da se na taj način mogu koristiti rezultati plodnoga bavljenja analizom govornih činova, što osigurava jedinstvenu i integrativnu analizu svih jedinica i oblika jezičnog djelovanja, a taksonomije govornih činova služe kao model ili se preslikavaju i na razinu žanra ili

teksta. [81: 316] Dalje se konstatira da je najpoznatija funkcionalistička taksonomija govornih činova nesumnjivo ona Searleova. Ali, ni jedan se model ne može mehanički preslikavati, pa ni stvaranje zadovoljavajuće taksonomije žanrova nije jednostavno, prije svega stoga što su žanrovi kompleksne jezične radnje s više funkcija. Ivanetić tvrdi da svako klasificiranje jezičnih fenomena ovisi i o autorovoj interpretaciji korpusa i da među klasama ne postoje određene logičke, psihološke, leksičke ili socijalno determinirane granice koje taksonom samo treba otkriti. Autorica konstatira da pri klasificiranju žanrova na osnovi leksema za njihovo označavanje problem stvara mnoštvo polisemnih izraza koji onda pripadaju u različite tipove (npr. objava je jedanput javna obavijest, a jedanput isprava za putovanje, smrtovnica je objava o smrti, ali i službena potvrda o smrti, dok je dekret i odredba/odluka sa zakonskom moći i rješenje o imenovanju/otpustu iz službe). „Stoga se u takvim slučajevima svaki put radi o različitim žanrovima, pa se broj leksema za označavanje žanrova i broj žanrova nikako ne poklapaju. Sve to pokazuje da funkcionalnu pripadnost pojedinih žanrova nije uvijek moguće odrediti. To govori u prilog osnovnoj postavci teorije prototipa koja tvrdi da je pripadnost nekoj kategoriji stupnjevita, da nema oštih granica – kako su žanrovi kompleksi funkcija, netipičnim žanrovskim predstavnicima različiti ljudi pripisuju različite dominantne funkcije i doživljavaju ih kao manje tipične predstavnike različitih globalnih žanrovskih tipova. [81: 316] Autorica dodaje da bi se možda u takvim primjerima trebalo prikloniti Leechu koji se je izjašnjavao protiv stroge kategorizacije komunikacijskih jedinica i zalagao za njihov kontinuum.

34. Drugi radovi kao predmet analize imaju konkretne žanrove i vrste komuniciranja, recimo poslovnu komunikaciju [72], formular [17], pravni dokument (sintaktičke crte hrvatskih ustavnotvornih tekstova druge polovice 19. st. [115], hipertekstnost i pretraživanje informacija u društveno-humanističkim znanostima (na primjeru pravnih propisa [110], hrvatsko pravno nazivlje [116], natječaj u novinama [154], telefoniranje [197], tekst vremenske prognoze [29], životopis [81], čestitku [28], oporuku [80], jelovnik [23] i sl.

35. Ovdje ukućujemo i radove o difuznim vidovima komuniciranja koji jednim dijelom čine AFS, a drugim ulaze u sastav PFS, ZFS, čak i KFS, točnije imamo u vidu ono što se naziva jezikom javne komunikacije, javnim govorom, jezikom politike, političkim govorom, političkim žargonom, političkom komunikacijom. U njihovim naslovima nalaze se različiti izrazi: lingvistika javne komunikacije [189], javni govor [190], teorija političke komunikacije [149], argumentacija u političkom govoru [148], figure političkoga žargona. [82] Ovamo pripadaju i prilozi o jeziku turizma [48], pomorskoj komunikaciji [146], govoru obrtnika. [206] Dodajmo i priloge o standarizaciji jezične informacije. [125]

36. Malo ima istraživanja razgovornoga stila (RFS). Mogu se, recimo, spomenuti studije Petra Guberine [66], [67] i neki radovi u periodici, npr. prilog Ive Pranjkovića o tipologiji konsituativnih iskaza u tekstovima razgovornoga stila [144], Hrvoja

Heffera o poštalicama kao govornim signalima [70], Jagode Granić o gradskim idiomima [62], Lidije Tepeš o govoru mladih (*Bok!*). [201]

37. Od međustilova dominiraju analize reklamnoga stila u kojima se dotiču dva aspekta: širi, opći – reklamna poruka [43], jezik reklame [169], semiologija reklame [49], jezik ekonomske propagande [72]; užii, konkretni – jezik novinske reklame [153], reklamiranje putem interneta [69], diskurs reklama za računalnu opremu [122], dekodiranje reklamnih poruka [179], antroponimi i reklama. [50] U analizu međustilova pripadaju i radovi o „jeziku“ u knjižnici [30], verbalnim stereotipima u dnevničkim zapisima učenika osnovne škole [53] i grafitima. [25] Posebnu vrstu međustila čine prilozi o intertetskim tekstovima koji imaju dijelom razgovorni karakter, dijelom službeni, dijelom znanstveno-popularni (prevladava čas jedno, čas drugo, čas treće). Takvih radova ima u posljednje vrijeme sve više. U njima se analiziraju jezični problemi u komunikaciji internetom [107], jezik interneta i elektroničke pošte [205] funkcionalna sintaksa RFS [8] i sl.

38. Od funkcionalnostilskih kompleksa izdvaja se prilog o jeziku vojne struke. [76]

39. Umjesto zaključka. FS-raslojavanje jedan je od brojnih niza oblika globalne diferencijacije jezika koje zbog širine, složenosti i difuznosti predstavlja izazov za svakoga istraživača, stilističku školu, pravac i pristup. Jače stilističke škole mogle su zbog izgrađene općeteoretske i općestilističke baze (prije svega, češka) i zahvaljujući velikomu broju onih koji su se bavili stilističkom problematikom (prije svega ruska) temeljitije, dublje, svestranije i detaljnije analizirati FS-diferencijaciju, a manje stilističke škole (kakva je, recimo, hrvatska, srpska ili slovenska) prisiljene su oskudni kadrovski potencijal koncentrirati na osnovne pravce, prije svega, one koji imaju izražen nacionalni interes. Za hrvatsku FS-orijentaciju karakteristično je sljedeće. 1. Problem globalnoga raslojavanja jezika je teoretski slabo osvjetljen, ali je zato (zbog poslijeratne sociolingističke situacije) velika pozornost pridana teoretskim i praktičnim pitanjima varijanata (ali ne i varijeteta). 2. Opći aspekti FS-raslojavanja jezika su tek u posljednjim dvama desetljećima dobili temeljitije tumačenje, točnije onoliko koliko je to u stanju učiniti jedna takva stilistička i lingvistička škola. 3. Kao i u drugim školama, najbolje je pručen KFS. 4. Specifičnost najnovije hrvatske FS-stilistike je jaka orijentacija na istraživanje AFS, i to zbog dvaju razloga: a) ovaj stil je u posljednje vrijeme dobio poziciju koju nema ni u jednoj južnoslavenskoj stilističkoj školi, b) purističke tendencije svjesno su isticale AFS u prvi plan. Uzornost AFS za druge stilove, koja se od strane nekih jezikoslovaca nameće, problematizira se u brojnim radovima.

Literatura

- [1] Andrijašević, Marin: *Jezični varijeteti i civilizacijski kontekst*, u: Sol, sv. 1., str. 33. – 37., Zagreb, 1986.
- [2] Anić, Vladimir: *Jezik Ante Kovačića*, 228 str., Zagreb, 1971.
- [3] Antoš, Antica: *Osnove lingvističke stilistike*, 159 str., Zagreb, 1972.
- [4] Babić, Stjepan: *Jezik*, 322 str., Zagreb, 1965.
- [5] Babić, Stjepan: *Stilske odrednice u našim rječnicima*, u: Jezik, sv. 3., str. 79. – 91., Zagreb, 1981.
- [6] Badurina, Ladá: *Nekoliko riječi o riječima u riječkim javnim medijima*, u: Sveti Vid, sv. 3., str. 203. – 213., Rijeka, 2000.
- [7] Badurina, Lada: *Tekst i kontekst*, u: Riječ, god. 6., sv. 1., str. 7. – 17., Rijeka, 2000.
- [8] Badurina, Lada - Kovačević, Marina: *Funkcionalna sintaksa razgovornog stila*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 19. - 28., Rijeka – Zagreb, 1998.
- [9] Badurina, Lada - Kovačević, Marina: *Publicistički stil – problematizacija pojma*, u: *Riječki filološki dani*, str. 19. – 27., Rijeka, 1998.
- [10] Bagić, Aida: *Jezik poezije*, u: Sol, sv. 3., str. 97. – 102., Zagreb, 1987.
- [11] Bagić, Krešimir: *Beletristički stil: Pokušaj određenja*, u: Kolo, sv. 2., str. 5. – 16., Zagreb, 1997.
- [12] Bagić, K.: *Beletristički stil*, u: Kolo, god. 6., sv. 2., str. 5. - 16., Zagreb, 1997.
- [13] Bartolec-Blagus, Goranka: *Pragmatika medijskog diskursa: Utjecaj televizijske poruke na primatelja*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 85. - 90., Zagreb – Rijeka, 1999.
- [14] Beker, Miroslav: *Suvremene književne teorije*, Zagreb, 1986.
- [15] Benjak, Mirjana: *Rečenica u stripovnom diskursu*, u: *Tekst i diskurs*, str. 389. - 399., Zagreb, 1998.
- [16] Bičanić, S.: *Raznolikost jezika i njegova upotreba*, u: Pitanja, sv. 4., str. 65. – 71., Zagreb, 1978.
- [17] Biondić, Adela: *Jezik formulara*, u: Sol, sv. 3., str. 75. – 79., Zagreb, 1987.
- [18] Biti, Vladimir: *Interes pripovjednog teksta*, Zagreb, 1987.
- [19] Biti, Vladimir: *Pojmovnik suvremene književne teorije*, 479. str., Zagreb, 1997.
- [20] Biti, Vladimir (ur.): *Suvremene teorije pripovijedanja*, Zagreb, 1999.
- [21] Blagus-Bartolec, Goranka: *Pragmatika medijskoga diskursa: Utjecaj televizijske poruke na primatelja*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 85. – 90., Rijeka – Zagreb, 1999.
- [22] Blažanović, Stjepan: *Rječnik hrvatskog književnog nazivlja*, 360 str., Zagreb, 1997.
- [23] Blažević, Nevenka: *Tuđice u vrsti teksta „jelovnik“*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 29. - 42., Zagreb – Rijeka, 1998.
- [24] Bogdan, Zlata: *Aorist u romanima Mirka Božića*, 148 str., Zagreb, 1977.

- [25] Botica, Stipe: *Suvremeni hrvatski grafiti*, 232 str., Zagreb, 2000.
- [26] Brala, Želimir: *O jeziku vjerske štampe: Formalna analiza leksičkih karakteristika Glasa koncila*, u: Sol, sv. 2., str. 39. - 51., Zagreb, 1986.
- [27] Bratanić, Maja: *„Bok, gospodo profesor!“: O nesigurnosti u porabi pozdravnih formula u suvremenom hrvatskom jeziku*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 103. - 114., Zagreb – Rijeka, 1999.
- [28] Brbolaš, Željka - Horvat, Marijana: *Stepeotipi u željama*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 135. – 145., Zagreb – Rijeka, 1999.
- [29] Brbolaš Željka - Horvat, Marijana: *Lingvistička analiza tekstova vremenske prognoze*, u: *Drugi hrvatski slavistički kongres 1.*, str. 349. – 356., Zagreb, 2001.
- [30] Brbora-Majstorović, Sanja: *Komunikacija korisnik – knjižničar: Mjesto prožimanja „jezika“ u knjižnici*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 115. – 119., Zagreb, 1999.
- [31] Brborić, Ljiljana: *O stabilnosti kolokacija u jeziku naučne literature*, u: *Suvremena lingvistika*, sv. 19. – 21., str. 9. – 11., Zagreb, 1979.
- [32] Bricko, Marina: *Koherentnost teksta i relevantnost diskursa*, u: Sol, sv. 3., str. 93. – 97., Zagreb, 1989.
- [33] Brozović, Dalibor: *Standardni jezik: Teorija, usporedbe, geneza, povijest, suvremena zbilja*, 179 str., Zagreb, 1970.
- [34] Bujas, Željko: *Jezik tiska i hrvatska lijeva strana*, u: *Filologija*, sv. 17., str. 56. – 67., Zagreb, 1989.
- [35] Cerovac, M.: *Poslovni jezik*, 231 str., Zagreb, 1964.
- [36] Cvelić, M.: *Razlozi proučavanja međuodnosa općeg jezika i stručnih jezika*, u: *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta*, sv. 5. – 6., str. 47. – 60., Split, 1980./81.
- [37] Čale, Frano: *Od stilema do stila*, 259 str., Zagreb, 1973.
- [38] Čilaš, Marica: *Jezik informativno-političkih televizijskih emisija između 1996. i 1971. godine*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 91. – 96., Zagreb, 1998.
- [39] Čubelić, Tvrtko: *Kategorije usmenosti i pisanosti kao primarni i konstitutivni principi u jezičnim i književnim realizacijama*, u: *Radovi Zavoda za slavensku ilologiju*, sv. 10., str. 55. - 68., Zagreb, 1968.
- [40] Čulić, Zjena: *Upotreba jezičnih elemenata za početak i održavanje komunikacije u pisanim tekstovima*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 337. - 344.
- [41] Čupčić, Marica: *Stilematika Kolarove proze: Jezična podloga humora*, 84 str., Zagreb, 1980.
- [42] Čurković-Kalebić, Sanja: *Organizacija diskursa u razrednoj komunikaciji*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 157. – 164., Zagreb – Rijeka, 1999.
- [43] Đurin, Sanja: *Reklamna poruka*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 203. – 220., Zagreb – Rijeka, 1999.
- [44] Finka, Božidar: *Čakavske stilističke studije*, u: *Filologija*, sv. 3., str. 49. – 52., Zagreb, 1962.

- [45] Finka, Božidar: *Utvrdjivanje kvantitativnih odnosa u hrvatskosrpskom jeziku*, u: *Jezik*, sv. 3., str. 86. - 89. i sv. 4., str. 111. - 117., Zagreb, 1964./65.
- [46] Flaker, Aleksandar: *Stilske formacije*, 359 str., Zagreb, 1976.
- [47] Focht, Ivan: *Uvod u estetiku*, 254 str., Sarajevo, 1972.
- [48] Fox, Renata: *Jezik turizma: Retorika kvalitete*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 225. - 232., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [49] Francetić, Marin: *Semiologija reklame?*, u: *Sol*, sv. 1., str. 83. - 90., Zagreb, 1986.
- [50] Frančić, Anđela: *Antroponimi u reklamama*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 241. - 246., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [51] Frangeš, Ivo: *Stilističke studije*, 301 str., Zagreb, 1959.
- [52] Franušić, Tomislav: *Neke pretpostavke za uspješnu komunikaciju u razredu*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 247. - 254., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [53] Fruk, Marina: *Verbalni stereotipi u dnevnim zapisima učenika osnovne škole od 1954. do 1957. godine*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 255. - 264., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [54] Gabrić-Bagarić, Darija: *Jezik Bartola Kašića*, 238 str., Sarajevo, 1985.
- [55] Glovacki-Bernardi, Zrinjka: *O početku i završetku teksta*, u: *Sol*, sv. 8., str. 55. - 60., Zagreb, 1989.
- [56] Glovacki-Bernardi, Zrinjka: *O tekstu*, 71 str., Zagreb, 1990.
- [57] Glovacki-Bernardi, Zrinjka: *Prilog tipologiji naslova*, u: *Jezik i stil sredstava informisanja*, str. 32. - 35., Sarajevo, 1991.
- [58] Glovacki-Bernardi, Zrinjka: *O strukturiranju informativnih emisija na HTV-u*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 270. - 272., Zagreb, 1996.
- [59] Glovacki-Bernardi, Zrinjka: *Upute za upotrebu kao tekstna vrsta*, u: *Tekst i diskurs*, str. 21. - 23., Zagreb, 1998.
- [60] Govedić, Nataša: *Načelo dovršenosti u komunikacijskoj partituri TV 96*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 273. - 281., Zagreb, 1996.
- [61] Granić, Jagoda: *Komunikacijske vrijednosti govorenog i pisanog diskursa*, u: *Tekst i diskurs*, str. 39. - 43., Zagreb, 1998.
- [62] Granić, Jagoda: *Gradski idiomi i eksplicitna norma - dvosmjerni proces*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 271. - 277., Zagreb, 1999.
- [63] Granić, Jagoda: *Jezik i politika*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 279. - 284., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [64] Grlić, Stanko: *Estetika: Povijest filozofskih problema*, 279 str., Zagreb, 1974.
- [65] Guberina, Petar: *Kako se može definirati stilistika sa stanovništva jedinstva jezičkog izraza*, u: *Republika*, sv. 11., str. 774. - 777., Zagreb, 1951.
- [66] Guberina, Petar: *Povezanost jezičnih elemenata*, 433 str., Zagreb, 1952.
- [67] Guberina, Petar: *Zvuk i pokret u jeziku*, 222 str., Zagreb, 1952.

- [68] Guberina, Petar: *Stilistički i stilografski postupci: Naučna i literarna analiza*, u: *Pogledi*, str. 167. - 172., Zagreb, 1955.
- [69] Halonja, Antun - Kovačević, Barbara: *Usporedba suvremene metode reklamiranja putem interneta s klasičnim metodama reklamiranja*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 285. - 292., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [70] Heffer, Hrvoje: *Poštalice kao govorni signali*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 293. - 300., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [71] Hocenski-Dreisiedl, Mima: *Norme i varijeteti ponašanja i jezičnog izražavanja u poslovnoj komunikaciji*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 187. - 197., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [72] Hocenski-Dreisiedl, Mirna: *Analiza leksema kojima se imenuju boje i njihove nijanse u njemačkom jeziku ekonomske propagande*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 301. - 308., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [73] Horga, Damir: *Humor u javnim električkim medijima*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 70. - 77., Zagreb, 1996.
- [74] Horga, Damir - Mikulić, Gordana: *Sažetak kao mjera razumijevanja*, u: *Sol*, sv. 3., str. 55. - 68., Zagreb, 1987.
- [75] Horga, D. - Mukić, I.: *Neki vremenski parametri govora u dnevnicima HTV-a*, u: *Govor*, sv. 2., str. 105. - 126., Zagreb, 2000.
- [76] Horvatić, Ivica: *Diskursno određenje jezika vojne struke*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 332. - 336, Zagreb, 1996.
- [77] Hudeček, J. - Mihaljević, M. - Pilić, J.: *Hrvatski jezik 4.*, Zagreb, 2001.
- [78] *Intertekstualnost i autoreferencijalnost* (ur. D. Oraić-Tolić, V. Žmegač), Zagreb, 1993.
- [79] Ivanetić, Nada: *Pokušaj klasifikacije uporabnih žanrova*, u: *Riječki filološki dani*, str. 313. - 324., Rijeka, 1998.
- [80] Ivanetić, Nada: *Struktura i jezik oporuke*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 199. - 206., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [81] Ivanetić, Nada: *Promjene komunikacijskih oblika: Dvije varijante životopisa*, u: *Riječki filološki dani*, str. 135. - 145., Rijeka, 2002.
- [82] Ivas, Ivan: *Figure političkog žargona*, u: *Ideologija u govoru*, str. 187. - 233., Zagreb, 1988.
- [83] Ivas, Ivan: *Ideologija u govoru*, 267 str., Zagreb, 1988.
- [84] *Jezična norma i varijeteti* (ur. L. Badurina, B. Pritchard, D. Stolac), 632 str., Rijeka, 2000.
- [85] *Jezik i komunikacija* (ur. M. Andrijašević, L. Zergollern-Miletić), 480 str., Zagreb, 1996.
- [86] Jonke, Ljudevit: *Kompleksnost književnog jezika*, u: *Književni jezik u teoriji i praksi*, str. 13. - 14., Zagreb, 1964.

- [87] Jutronić-Tihomirović, Dunja: *Jezična analiza komunikacijskog učinka pjesama Olivera Dragojevića*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 282. - 287., Zagreb, 1996.
- [88] Kalenić, Vatroslav: *Lingvostilističko proučavanje hrvatskoga jezika*, u: *Jezik*, sv. 2., str. 65. - 80., Zagreb, 1971./72.
- [89] Katalinić-Udovičić, P.: *Naučni funkcionalni stil*, u: *Strani jezici*, sv. 1. - 2., str. 74. - 82., Zagreb, 1979.
- [90] Katičić, Radoslav: *Književni i neknjiževni tekstovi*, u: *Jezikoslovni ogledi*, str. 241. - 244., Zagreb, 1971.
- [91] Katičić, Radoslav: *Književnost i jezik*, u: *Jezikoslovni ogledi*, str. 211. - 240., Zagreb, 1971.
- [92] Katičić, Radoslav: *Književnost i jezik*, u: *Uvod u književnost: Teorija, metodologija*, str. 107. - 129., Zagreb, 1998.
- [93] Katnić-Bakaršić, Marina: *Gramatičko-stilistički gradacioni konektori u publicističkom stilu*, u: *Jezik i stil sredstava informisanja*, str. 116. - 118., Sarajevo, 1991.
- [94] Katnić-Bakaršić, Marina: *Stilistika*, 384 str., Sarajevo, 2001.
- [95] Katnić-Bakaršić, Marina: *Stilistika dramskog diskursa*, 245 str., Zenica, 2003.
- [96] Kosor, Karlo: *Bilješke o jeziku suvremenih hrvatskih pisaca*, 112 str., Split, 1979.
- [97] Kovač, Zvonko: *Poredbena i/li interkulturalna povijest književnosti*, 355 str., Zagreb, 2001.
- [98] Kovačević, Marina: *Poetski govor na rubu proznog izričaja*, u: *Fluminensia*, sv. 1. - 2., str. 153. - 177., Rijeka, 1996.
- [99] Kovačević, Marina: *Poetika mijena: Poetički obzori suvremenog hrvatskog pjesništva*, Rijeka, 1996.
- [100] Kovačević, Marina: *Semantika teksta i makrostilistička analiza*, u: *Stylistika*, str. 140. - 163., Opole, 1996.
- [101] Kovačević, Marko: *Hrvatski jezik između norme i stila: Jezični članci, polemike i rasprave*, 236 str., Zagreb, 1998.
- [102] Kovačević, Marina - Badurina, Lada: *Temeljna pitanja funkcionalne diferencijacije jezika*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 405. - 418., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [103] Kovačević, Marina - Badurina, Lada: *Jezični paradoksi administrativnoga stila*, u: *Drugi hrvatski slavistički kongres*, 1, str. 481. - 487., Zagreb, 2001.
- [104] Kovačević, Marina - Badurina, Lada: *Raslojavanje jezične stvarnosti*, 230 str., Rijeka, 2001.
- [105] Kovačević, Marina - Badurina, Lada: *Akademski diskurs*, u: *Riječki filološki dani*, str. 189. - 206., Rijeka, 2002.

- [106] Kovačević, Marina - Badurina, Lada - Car-Mihec, Adriana: *Književno djelo kao prenosnik koda kulture*, u: *Riječki filološki dani*, str. 281. - 296., Rijeka, 1994.
- [107] Kovačević, Barbara - Halonja, Antun: *Jezični problemi u komunikaciji internetom*, u: *Drugi hrvatski slavistički kongres*, 1, str. 489. - 495., Zagreb, 2001.
- [108] Lasić, Stanko: *Problemi narativne strukture*, Zagreb, 1977.
- [109] László, Marija: *Priopćavanje jezičnih dataka u sustavima za strojno prevođenje*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 86. - 97., Zagreb, 1996.
- [110] Lauc, Davor - Boras, Damir: *Hipertekst i pretraživanje informacija u društveno-humanističkim znanostima - primjer pravnih propisa*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 78. - 85., Zagreb, 1996.
- [111] Leš, Kristina: *Jezik vijesti na radiju*, u: *Sol*, sv. 3., str. 81. - 85., Zagreb, 1987.
- [112] Lešić, Zdenko: *Jezik i književno djelo*, 322 str., Sarajevo, 1971.
- [113] Lešić, Zdenko: *Pojam „izbora“ kao instrument analize stila*, u: *Izraz*, sv. 1., str. 18. - 29., Sarajevo, 1974.
- [114] Maček, Dora: *Što znače anaforski izrazi u novinskom diskurzu*, u: *Tekst i diskurs*, str. 25. - 29., Zagreb, 1998.
- [115] Mamić, Mile: *Neke sintaktičke crte hrvatskih ustavnopravnih tekstova druge polovice 19. stoljeća*, u: *Filologija*, sv. 10., str. 125. - 135., Zagreb, 1980./81.
- [116] Mamić, Mile: *Temelji hrvatskog pravnog nazivlja*, 186 str., Zagreb, 1992.
- [117] Mance, Ksenija: *Čavrljanje o čavrljanju*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 479. - 488., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [118] Maretić, Tomo: *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, 702 str., Zagreb, 1931.
- [119] Maretić, Tomo: *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*, 690 str., Zagreb, 1963.
- [120] Matulina-Jerak, Željka: *Upotreba poslovice u dnevnim novinama*, u: *Jezik i stil sredstava informisanja*, str. 48. - 56., Sarajevo, 1991.
- [121] Medved-Krajnović, Marta: *Pragmatika i komunikacija u razredu: Suraduju li nastavnici i učenici?*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 497. - 504., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [122] Mihaljević, Milica: *Analiza diskursa reklama za računalnu opremu*, u: *Teorija i mogućnosti primjene pragmalingvistike*, str. 513. - 523., Zagreb, 1999.
- [123] Mihaljević, Milica: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga (standardnog) jezika*, u: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, sv. 28., str. 325. - 343., Zagreb, 2002.
- [124] Mildner, Vesna: *Stavovi prema hrvatskim govornim varijetetima*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 349. - 365., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [125] *Zakon o normizaciji*, u: *Narodne novine*, Zagreb, 10. 7. 1996.

- [126] *Norme i normiranje hrvatskog standardnog jezika* (ur. M. Samardžija), 370 str., Zagreb, 1999.
- [127] Oraić-Tolić, Dubravka: *Teorija citatnosti*, 235 str., Zagreb, 1990.
- [128] Pavešić, Slavko: *Jezik Stjepana Matijevića*, u: *Rasprave Instituta za jezik*, sv. 1., 484 str., Zagreb, 1968.
- [129] Pavlinić, Vladimir: *Stil i jezik novinara*, 104 str., Zagreb, 2001.
- [130] Peleš, Gajo: *Priča i značenje: Semantika pripovjednog teksta*, 325 str., Zagreb, 1989.
- [131] Peti-Stantić, Anita: *Funkcionalno preslojavanje suvremenoga standarda*, u: *Riječki filološki dani*, str. 365. – 374., Rijeka, 2002.
- [132] Polanšćak, Antun: *Bufon i stil*, u: *Hrvatsko kolo*, sv. 9. – 10., str. 545. – 546., Zagreb, 1952.
- [133] Polanšćak, Antun: *Izraz i stil*, u: *Hrvatsko kolo*, sv. 6., str. 332. – 335., Zagreb, 1952.
- [134] Posavac, Zlatko: *Estetika u Hrvata: Istraživanja i studije*, 307 str., Zagreb, 1986.
- [135] Posavec, Zlatko: *Estetika u dramskim tekstovima Miroslava Krleža*, u: *Dan i hrvatskog kazališta*, str. 86. - 101., Split, 1986.
- [136] Požgaj-Hadži, Vesna - Benjak, Mirjana: *Pristup polifunkcionalnosti jezičnog diskursa (dijaloga) u udžbenicima hrvatskog književnog jezika kao stranog/ drugog*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 651. – 652., Zagreb – Rijeka, 1999.
- [137] Požgaj-Hadži, Vesna: *Razumijevanje znanstvenog diskursa u studenata slove- nistike*, u: *Filologija*, sv. 30. – 31., str. 509. – 518., Zagreb, 1998.
- [138] Pranjić, Krunoslav: *Problemi proučavanja jezika i stila u suvremenih pisaca*, u: *Jezik*, sv. 3., str. 118. – 120. i sv. 4., str. 90. – 91., Zagreb, 1961./62.
- [139] Pranjić, Krunoslav: *Za komparativnu stilistiku*, u: *Umjetnost riječi*, sv. 1. - 2., str. 189. - 192., Zagreb, 1970.
- [140] Pranjić Krunoslav: *Lingvostilistika*, u: *Treći program Radio-Beograda*, str. 253. – 268., Beograd, 1973.
- [141] Pranjić, Krunoslav: *Jezik i književno djelo*, 251 str., Beograd, 1985.
- [142] Pranjić, Krunoslav: *Jezikom i stilom kroza književnost*, 265 str., Zagreb, 1991.
- [143] Pranjković, Ivo: *Funkcionalni stilovi i sintaksa*, u: *Suvremena lingvistika*, sv. 1. – 2., str. 519. - 527., Zagreb, 1996.
- [144] Pranjković, Ivo: *Iz tipologije konsituativnih iskaza u tekstovima razgovornog stila*, u: *Tekst i diskurs*, str. 409. - 415., Zagreb, 1997.
- [145] Pranjković, Ivo: *Funkcionalni stilovi i sintaksa*, u: *Druga hrvatska sklad- nja: Sintaktičke rasprave*, str. 89. – 95., Zagreb, 2001.

- [146] Pritchard, Boris: *Norma i jezične varijacije u pomorskim komunikacijama*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 457. – 470., Zagreb – Rijeka, 1998.
- [147] Pritchard, Boris: *O pragmalingvističkim informacijama u rječniku*, u: *Teorija i mogućnosti pragmalingvistike*, str. 663. – 674., Zagreb – Rijeka, 1999.
- [148] Pupovac, Milorad: *Argumentacija u političkom govoru*, u: *Sol*, sv. 4., str. 63. – 85., Zagreb, 1989.
- [149] Pupovac, Milorad: *Prolegomena teoriji političke komunikacije*, u: *Sol*, sv. 7., str. 79. - 92., Zagreb, 1989.
- [150] Radman, Zdravko: *Metafore i mehanizmi mišljenja*, 210 str., Zagreb, 1995.
- [151] Rogošić, K.: *Jezik struke*, u: *Strani jezici*, sv. 1. - 2., str. 83. - 86., Zagreb, 1979.
- [152] Rosandić, Dragutin - Silić, Josip: *Osnovi morfologije i morfostilistike hrvat- skoga književnog jezika*, 246 str., Zagreb, 1979.
- [153] Sačić, Darko: *Jezik novinske reklame*, u: *Sol*, sv. 3., str. 87. - 95., Zagreb, 1987.
- [154] Savić, Ljubica: *Jezik natječaja u novinama*, u: *Sol*, sv. 3., str. 69. - 73., Zagreb, 1987.
- [155] Silić, Josip: *O razgraničavanju gramatičkog i stilističkog plana jezika*, u: *Književnost i jezik*, sv. 1. - 2., str. 51. - 61., Beograd, 1967.
- [156] Silić, Josip: *Od rečenice do teksta: Teoretsko-metodološke pretpostavke na- drečeničnog jedinstva*, 173 str., Zagreb, 1984.
- [157] Silić, Josip: *Funkcionalni stilovi hrvatskog standardnog jezika*, u: *Kolo*, sv. 1., str. 244. - 247., Zagreb, 1996.
- [158] Silić, Josip: *Administrativni stil hrvatskoga standardnog jezika*, u: *Kolo*, sv. 4., str. 349. - 358., Zagreb, 1996.
- [159] Silić, Josip: *Polifunkcionalnost hrvatskoga standardnog jezika*, u: *Kolo*, sv. 1., str. 244. - 247., Zagreb, 1996.
- [160] Silić, Josip: *Književnoumjetnički (beletristički) stil hrvatskoga standardnog jezika*, u: *Kolo*, sv. 1, str. 359. - 369., Zagreb, 1997.
- [161] Silić, Josip: *Novinarski stil hrvatskoga standardnog jezika*, u: *Kolo*, sv. 3., str. 495. - 513., Zagreb, 1997.
- [162] Silić, Josip: *Znanstveni stil hrvatskoga standardnog jezika*, u: *Kolo*, sv. 2., str. 397. - 415., Zagreb, 1997.
- [163] Silić, Josip: *Hrvatski standardni jezik i hrvatska narječja*, u: *Kolo*, sv. 4., str. 425. - 430., Zagreb, 1998.
- [164] Silić, Josip: *Rečenica i funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika*, u: *Kolo*, sv. 1., str. 435. - 441., Zagreb, 1998.
- [165] Silić, Josip: *Funkcionalna stilistika u kontekstu Pranjićeve stilistike*, u: *Važno je imati stila* (ur. K. Bagić), str. 39. - 50., Zagreb, 2002.
- [166] Silić, Josip: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, 303 str., Zagreb, 2006.

- [167] Silić, Josip - Rosandić, Dragutin: *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika*, 132 str., Zagreb, 1979.
- [168] Simeon, Rikard: *Stil*, u: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, str. 511. - 515., Zagreb, 1969.
- [169] Sironić-Bonefačić, Nives: *Jezik reklame i suvremeni talijanski jezik*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 485. - 493., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [170] Solar, Milivoj: *Stil i svijet književnog djela*, u: *Umjetnost riječi*, sv. 1. - 2., str. 217. - 226., Zagreb, 1970.
- [171] Solar, Milivoj: *Teorija književnosti*, 279 str., Zagreb, 1990.
- [172] Solar, Milivoj: *Književnost i jezik*, u: *Teorija književnosti*, str. 12. - 15., Zagreb, 1990.
- [173] Solar, Milivoj: *Novo shvaćanje stila*, u: *Teorija književnosti*, str. 81. - 84., Zagreb, 1990.
- [174] Solar, Milivoj: *Stil i stilistika*, u: *Teorija književnosti*, str. 60. - 62., Zagreb, 1990.
- [175] Stamać, Ante: *Stilistička kritika i Leo Špicer*, u: *Polet*, sv. 6., str. 309. - 311., Zagreb, 1962.
- [176] Stamać, Ante: *Slikovno i pojmovno pjesništvo*, 211 str., Zagreb, 1977.
- [177] Stamać, Ante: *Teorija metafore*, 191 str., Zagreb, 1983.
- [178] Stolac, Diana: *Stvaralačka odstupanja od jezične norme u publicističkom stilu*, u: *Jezik i stil sredstava informisanja*, str. 41. - 44., Sarajevo, 1991.
- [179] Stolac, Diana: *Dekodiranje reklamnih poruka*, u: *Teorija i mogućnosti pragmlingvistike*, str. 715. - 720., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [180] Silobričić, Vlatko: *Kako sastaviti i objaviti znanstveno djelo*, Zagreb, 1982.
- [181] Suško, Mario: *Stil kao verbalna napetost*, u: *Forum*, sv. 3., str. 522. - 535., Zagreb, 1974.
- [182] Šarčević, Susan: *Prevođenje i funkcionalna stilistika*, u: *Strani jezici*, sv. 3., str. 211. - 215., Zagreb, 1981.
- [183] Šetina, Silvija: *Analiza najfrekventnijih leksičkih riječi u stručnom tehničkom korpusu*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 561. - 564., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [184] Škarić, Ivo: *U potrazi za govorom na radiju i televiziji*, u: *U potrazi za izgubljenim govorom*, str. 209. - 233., Zagreb, 1982.
- [185] Škiljan, Dubravko: *Nacrt za jedan uvod u sintaksu diskurza*, u: *Suvremena lingvistika*, sv. 9. str. 13. - 16., Zagreb, 1974.
- [186] Škiljan, Dubravko: *Jezik i govor u procesu komunikacije*, u: *Treći program Radio-Beograda*, sv. 25., str. 399. - 414., Beograd, 1975.
- [187] Škiljan, Dubravko: *O raznolikosti jezičnih upotreba*, u: *Govor realnosti i realnost jezika*, str. 37. - 46., Zagreb, 1978.
- [188] Škiljan, Dubravko: *Pogled u lingvistiku*, 263 str., Zagreb, 1985.

- [189] Škiljan Dubravko: *Javni jezik: Pristup lingvistici javne komunikacije*, 275 str., Beograd, 1998.
- [190] Škiljan, Dubravko: *Javni govor*, Zagreb, 2000.
- [191] Škreb, Zdenko: *Značenje igre riječima*, 193 str., Zagreb, 1949.
- [192] Škreb, Zdenko: *Prijelaz iz gramatike u stilistiku*, u: *Jezik*, sv. 4., str. 97. - 101., Zagreb, 1954./55.
- [193] Škreb, Zdenko: *Osnovna stilska sredstva*, u: *Uvod u književnost* (ur. F. Petre, Z. Škreb), str. 249. - 294., Zagreb, 1969.
- [194] Škreb, Zdenko - Stamać, Ante: *Uvod u književnost: Teorija, metodologija*, 735 str., Zagreb, 1998.
- [195] Štambuk, Anuška: *Metafora kao sredstvo znanstvene komunikacije*, u: *Jezik i komunikacija*, str. 308. - 314., Zagreb, 1996.
- [196] Štambuk, Anuška: *Norma i jezik struke*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 565. - 574., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [197] Štefan, Željka: *Telefoniranje kao oblik poslovne komunikacije*, u: *Teorija i mogućnosti pragmlingvistike*, str. 759. - 767., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [198] Taritaš, Milan: *Rječnik književne interpretacije*, 234 str., Zagreb, 1993.
- [199] *Tekst i diskurs* (ur. M. Andrijašević, L. Žergollern-Miletić), 415 str., Zagreb, 1997.
- [200] *Teorija i mogućnosti pragmlingvistike* (ur. L. Badurina, N. Ivanetić, B. Pritchard, D. Stolac), 864 str., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [201] Tepeš, Lidija: „*Bok, komad! Šta ima?*“ - *neke osobitosti govora mladih*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 583. - 588., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [202] *Trag i razlika: Čitanje suvremene hrvatske književne teorije* (ur. V. Biti, N. Ivić, J. Užarević), 381 str., Zagreb, 1995.
- [203] *Tropi i figure* (ur. Ž. Benčić, D. Fališevac), 599 str., Zagreb, 1995.
- [204] Tuđman, Miroslav: *Prema novoj koncepciji znanstvene obavijesti*, u: *Suvremena lingvistika*, sv. 13. - 14., str. 9. - 11., Zagreb, 1976.
- [205] Tuđman-Vuković, Nina: *Neke odlike jezika interneta - primjer elektroničke pošte*, u: *Teorija i mogućnosti pragmlingvistike*, str. 797. - 804., Zagreb - Rijeka, 1999.
- [206] Turković, Sladana: *Njemačke posuđenice u govoru zagrebačkih obrtnika*, u: *Jezična norma i jezični varijeteti*, str. 589. - 592., Zagreb - Rijeka, 1998.
- [207] *Važno je imati stila* (ur. K. Bagić), 263 str., Zagreb, 2002.
- [208] Velčić, Mirna: *O primjerima deformiranih poruka u tekstovima znanstvenog stila*, u: *Suvremena lingvistika*, sv. 23. - 24., str. 27. - 29., Zagreb, 1982./83.
- [209] Velčić, Mirna: *Prema nadilaženju opozicija između govorene i pisane komunikacije*, u: *Sol*, sv. 2., str. 19. - 32., Zagreb, 1986.
- [210] Velčić, Mirna: *Uvod u lingvistiku teksta*, Zagreb, 1987.

- [211] Vončina, Josip: *O vrednotama govornog jezika u kritičkim izdanjima starih hrvatskih pisaca*, u: *Filologija*, sv. 16., str. 171. - 179., Zagreb, 1988.
- [212] Vrhovac, Yvonne: *Razredni diskurs*, u: *Tekst i diskurs*, str. 31. - 38., Zagreb, 1998.
- [213] Vuletić, Branko: *Govor i stilistika*, u: *Jezik*, sv. 4. - 5., str. 140. - 144., Zagreb, 1971./72.
- [214] Vuletić, Branko: *Fonetika književnosti*, 238 str., Zagreb, 1976.
- [215] Vuletić, Branko: *Gramatika govora*, 163 str., Zagreb, 1980.
- [216] Vuletić, Branko: *Sintaksa krika: Govorna organizacija Krležine ratne lirike*, 172 str., Rijeka, 1986.
- [217] Vuletić, Branko: *Jezični znak, govorni jezik, pjesnički znak*, 288str., Osijek, 1988.
- [218] Vuletić, Branko: *Prostor pjesme o plošnom/prostornom ustrojstvu pjesništa Jure Kaštelana*, 301 str., Zagreb, 1999.
- [219] Zima, Luka: *Figure u našem narodnom pjesništvu s njihovom teorijom*, 343 str., Zagreb, 1988.

Skraćenice

AFS	administrativni stil
FRS	razgovorni stil
FS	funkcionalni stil
FS-	funkcionalnostilski
F-stilovi	funkcionalni stilovi
KFS	književnoumjetnički stil
PFS	publicistički stil
ZFS	znanstveni stil

Die kroatischen Interpretationen der funktional-stilistischen Differenzierung der Sprache

In diesem Artikel werden die kroatischen Interpretationen der theoretischen und praktischen Fragen der funktional-stilistischen Differenzierung der Sprache analysiert. Das Korpus umfasst etwa 300 Arbeiten, davon werden 218 im Literaturverzeichnis angeführt. Der erste Teil betrifft die globale Differenzierung der Sprache, der zweite die Untersuchung der funktional-stilistischen Gliederung der Sprache; der dritte Teil hat die Analyse einiger funktionaler Stile, Substile, Zwischenstile, Komplexe und Genres zum Inhalt.

Stil, funktionaler Stil, Differenzierung der Sprache.

Croatian interpretations of functional stylistic differentiation of the language

Summary

In this paper Croatian interpretations of theoretical and practical questions of functional – stylistic differentiation of the language are analyzed (corpus contains 300 papers, of which 219 are put in the bibliography). The first part is dedicated to research of global differentiation, the second part to research of functional – stylistic differentiation and the third part to each of the functional styles, sub styles, complexes and genres.

Croatian linguists have interpreted the functional stylistic differentiation in a different way. Those researches contain the following thematical units: 1. the style and the functional style apart in general, 2. theoretical aspects of functional – stylistic differentiation, 3. FS – differentiation of Croatian language, 4. F – styles, sub styles and genres of Croatian language.

For Croatian functional – styles the following is characteristic. 1. The problem of global differentiation of the language is theoretical weakly lighted; therefore (because of the postwar sociolinguistic situation) the great attention is given to theoretical and practical questions of variety. 2. To aspects in general of functional – stylistic differentiation detailed interpretation is given in the last two decades, more precisely as many as one of those stylistic and linguistic school are able to give. 3. As in other schools, the most investigated is the literary-artistic style. 4. Uniqueness of the newest Croatian functional stylistic is the strong orientation towards administration style, for two reasons: a) this style has the position which no other South Slavic stylistic school has, b) purist tendencies have consciously considered the administration style as the most important. In many papers the model of administrative style for other styles, questioned by some linguists, is investigated as a problem.

Key words: stile, functional style, differentiation of the language.

Author: dr. sc. Branko Tošović (Graz, Austrija)

Review: Riječ, 2008., god. 14., sv. 4., str. 34. - 67.

Title: Hrvatska tumačenja funkcionalnostilističkoga raslojavanja jezika

Categorisation: pregledni rad

UDC: 811.163.42'38

Number of graphic signs: 86.089 (no spaces) and 101.915 (with spaces)